Monumenten Inventarisatie Project

Zijpe

Gemeentebeschrijving, december 1988
herziene versie, juni 1989

Foto omslag:
Het voormalige weeshuis
'Huize van Strijen' uit
1896 langs de Grote Sloot
in de Zijpepolder.

Inhoud

Verantwoording *5*

1. Inleiding *7*

2. Bodemgesteldheid *9*

3. Grondgebruik *11*
3.1 Agrarisch *11*
3.2 Niet-agrarisch *11*
3.3 Landschapsbeeld *11*

4. Infrastructuur *13*
4.1 Landwegen *13*
4.2 Wateren *13*
4.3 Dijken *13*
4.4 Spoorwegen *13*

5. Nederzettingsstructuur *17*
5.1 Algemeen *17*
5.2 Dorpen *17*
5.2.1 Schagerbrug *17*
5.2.2 Petten *18*
5.2.3 't Zand *18*
5.2.4 Oudesluis *19*
5.2.5 Sint Maartensbrug *19*
5.2.6 Burgerbrug *19*
5.3 Gehuchten *20*
5.4 Verspreide bebouwing *20*

6. Objecten/gebouwen/complexen *21*

Verantwoording inventarisatie *23*

Geraadpleegde werken *25*

Tabellen *27*

Herkomst afbeeldingen *29*

Afbeeldingen *31*

Register *59*

Colofon *62*

Verantwoording

Het Monumenten Inventarisatie Project (MIP) is ontwikkeld op initiatief van de minister van WVC om geheel Nederland te inventariseren op het gebied van architectuur en stedebouw uit de periode 1850-1940.
Het project wordt, in samenwerking met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, uitgevoerd door de provincies en de vier grote steden.

De doelstellingen van het MIP zijn:
- het verkrijgen van een landelijk overzicht van jongere bouwkunst en stedebouw uit de periode midden 19de eeuw-Tweede Wereldoorlog;
- het bevorderen van kennis en waardering voor historisch stads- en dorpsgezichten en monumenten van geschiedenis en kunst uit de periode midden 19de eeuw-Tweede Wereldoorlog;
- basisgegevens aan te leveren voor wetenschappelijk onderzoek op architectuurhistorisch, bouwhistorisch, stedebouwkundig, historisch-geografisch en/of industrieel-archeologisch terrein;
- bouwstenen aandragen voor te ontwikkelen beleid van de drie bestuurslagen ten aanzien van ruimtelijke ordening, stadsontwikkeling en monumentenzorg en als basis voor planologische en stedebouwkundige afwegingen;
- selectie- en registratie-activiteiten van de drie bestuurslagen ten aanzien van objecten, ensembles, structuren en gezichten mogelijk te maken.

Voor de uitvoering van de werkzaamheden zijn de provincies in regio's onderverdeeld. Binnen deze inventarisatie-gebieden wordt het werk per gemeente verricht. Hiertoe wordt de gemeentelijke indeling van 14 maart 1988 (start MIP Noord-Holland) gehanteerd. Grenswijzigingen van later datum worden bij de betreffende gemeenten vermeld.

Van elk inventarisatiegebied en van elke gemeente wordt een beschrijving gemaakt waarin geografisce, sociaal-economische en stedebouwkundige ontwikkelingen binnen het betreffende gebied c.q. gemeente worden geschetst, toegespitst op de periode 1850-1940. Voorts worden waardevolle gebouwen en ruimtelijke structuren uit de betreffende periode in beeld gebracht.

De nu volgende gemeentebeschrijving richt zich op de gemeente Zijpe. Voor geografische, sociaal-economische en cultuurhistorsche ontwikkelingen in groter verband kan de MIP-regiobeschrijving Noorderkwartier worden geraadpleegd.
De gemeentebeschrijving is tot stand gekomen op basis van vergelijking van kaartbeelden uit circa 1850, 1900 en 1940, literatuuronderzoek en inventarisatie in het veld.

De gemeentebeschrijving volgt in de eerste vijf hoofdstukken het model voor een regiobeschrijving van drs. L. Prins, Rijksdienst voor de Monumentenzorg 1988. Hieraan is een verantwoording van de inventarisatie toegevoegd.
De MIP-werkzaamheden betreffende de gemeente Zijpe zijn verricht door mw. drs. N.C. van Goor, als projectmedewerker MIP verbonden aan de provincie Noord-Holland.

I. Inleiding

De gemeente Zijpe ligt in de kop van Noord-Holland in de MIP-regio Noorderkwartier en bevat de dorpen Schagerbrug, Petten, 't Zand, Oudesluis, Sint Maartensbrug en Burgerbrug, alsmede de gehuchten Burgervlotbrug, 't Buurtje, Keinsmerbrug, Het Korfwater, Leihoek, Sint Maartensvlotbrug, Sint Maartenszee, Mennonietenbuurt, Stolpen, Stolpervlotbrug en Zijpersluis.

De gemeente Zijpe heeft een oppervlakte van 7511 ha en wordt in het noordwesten begrensd door de gemeente Callantsoog, in het noorden door de gemeente Anna Paulowna, in het oosten door de gemeenten Barsingerhorn, Schagen en Sint Maarten en in het zuiden door de gemeente Schoorl. Aan de westzijde grenst de gemeente aan de Noordzee en aan de gemeente Callantsoog.

De huidige gemeente Zijpe is in 1929 ontstaan door samenvoeging van de toenmalige gemeenten Zijpe en Petten. De oude gemeente Zijpe bestond uit de Zijpe- en Hazepolder, welke na verschillende eerdere pogingen in 1596 definitief werd drooggelegd. Deze polder was de eerste grote polder die in Noord-Holland werd bedijkt.
De voormalige gemeente Petten lag langs de kust en bestond uit het Vlak van Petten, de Leipolder (een deel van de Verenigde Pettemer- en Hargerpolder), Het Korfwater en een deel van de Pettemerduinen.
Het Korfwater en de Pettemerduinen zijn duingronden uit de 16de eeuw, terwijl het Vlak van Petten en de Leipolder oudere polders zijn.
Na verscheidene eerdere pogingen om de kleine gemeente Petten in te lijven bij de gemeente Zijpe geschiedde dit uiteindelijk in 1929, met name omwille van de slechte financiële positie van Petten.
Van 1845 (tijdstip van inpoldering Anna Paulownapolder) tot 1870 heeft de Anna Paulownapolder ook tot de gemeente Zijpe behoord. Na 1870 ging de Anna Paulownapolder een eigen gemeente vormen, de gemeente Anna Paulowna. Over de Anna Paulownapolder in de periode 1845-1870 zal niets in deze gemeentebeschrijving worden vermeld, dat komt ter sprake in de gemeentebeschrijving van Anna Paulowna.

Buiten de gemeente Zijpe bestaat het MIP-inventarisatiegebied Noorderkwartier uit de gemeenten Den Helder, Callantsoog, Anna Paulowna, Wieringen en Wieringermeer.
Per 1 januari 1990 is de gemeente Callantsoog bij de gemeente Zijpe getrokken.

Ten behoeve van de inventarisatie is de gemeente Zijpe opgedeeld in de MIP-deelgebieden:
Zijpe/Burgerbrug, Zijpe/Sint Maartensbrug, Zijpe/Sint Maartensvlotbrug, Zijpe/Oudesluis, Zijpe/Petten, Zijpe/Schagerbrug en Zijpe/'t Zand.
(Zie afbeeldingen 1 t/m 8 en 16.)

2. Bodemgesteldheid

De bodem van de gemeente Zijpe bestaat voor het grootste deel uit jonge zeekleigronden, welke kalkarm en humusarm of ondiep humeus zijn.
Langs de kust bestaat de bodem uit humusarme zandgronden welke zowel kalkhoudend als kalkarm zijn.
Op de plek waar nu de Zijpe- en Hazepolder ligt lag in het verleden het Zijper bekken met het grote scheidingsveen tussen de Frankische gouwen Kinheim en Texla. Dit veengebied werd in de 9de en 10de eeuw ontgonnen, verdronk vervolgens en werd vóór 1200 op sommige plaatsen door geulvorming geërodeerd.
Met de voltooiing van de Westfriese Zeedijk omstreeks het midden van de 13de eeuw, de aanleg van de Schoorlsche Zeedijk omstreeks 1231 en de afsluiting van de trechtervormige Rekere bedding met de Rekerdam omstreeks 1270, kreeg de toekomstige Zijpe- en Hazepolder zijn zuidelijke en oostelijke begrenzingen. De westelijke begrenzing werd gevormd door een strandvlakte met zich telkens verplaatsende duinen en nollen (voormalige gemeente Petten). Tussen het Zijperbekken en het eiland 't Oghe in het noorden lagen in de 13de eeuw getijgeulen.
Vanaf 1380 dateren er plannen voor de bedijking van de Zijpe.
Telkens als het wadgebied, de toekomstige Zijpe- en Hazepolder, was opgehoogd met zand en klei kon land worden bedijkt, maar ook telkens ontstonden weer nieuwe (doorbraak)gaten.
De bedijking van 1596 bleek de definitieve, vanaf toen heeft men de polder droog weten te houden.

De Zijpe- en Hazepolder ligt 0 tot 2 meter onder NAP. Het duingebied ligt circa 0 tot 1 meter boven NAP.

De Zijpe- en Hazepolder is verdeeld in tien verschillende kleine polders, al naargelang de hoogteligging van de grond.
Deze polders, die aangegeven worden met hoofdletters, hadden ieder voor een deel hun eigen bemaling.
Per één of twee van deze polders was een molen die de polders bemaalde. Het overtollige water van deze polders werd gespuid op de boezem, de Groote Sloot, welke van noord naar zuid door de Zijpe- en Hazepolder loopt.
Toen in 1824 het Noordhollands Kanaal door de Zijpe- en Hazepolder werd gegraven werd dit de nieuwe uitwateringsboezem van de verschillende polders. Wel werden nu verschillende polders, te weten polder F, L, Zuider M, Grote M, Ooster N, Wester N, Noorder S, F, OF, PV, en V, van de bemaling afgesneden. Zij werden nu onder één gemeenschappelijke bemaling gebracht.

Door de indijking van de Anna Paulownapolder in 1845 kwam de uitwatering van de polder via Oudesluis en de boezem van de Zijpe of het Hooge Oude Veer in het gedrang. De Anna Paulownapolder en de Zijpe- en Hazepolder kwamen toen overeen dat de Anna Paulownapolder een zodanig peil zou handhaven dat de Zijpe- en Hazepolder zijn water zou kunnen blijven lozen op het Oude Veer.
In de jaren '20-'30 van deze eeuw zijn verschillende molens door gemalen vervangen.
(Zie afbeelding 9.)

3. Grondgebruik

3.1 Agrarisch

In 1850 bestond de grond van de toenmalige gemeente Zijpe voornamelijk uit bouwland en grasland waarbij het grasland de grootste oppervlakte innam. De inwoners van deze gemeente vonden dan ook voor het merendeel in de landbouw en veeteelt hun bestaan.
In de Zijpe- en Hazepolder bevindt zich een regelmatige verkaveling van rechthoekige kavels gescheiden door sloten.
Deze kavels zijn zeer regelmatig uitgelegd en dateren in aanleg uit 1596 (drooglegging van de polder).
In de Leipolder, een gedeelte van de voormalige gemeente Petten dat op het oude land ligt, is de verkaveling er meer één van een mengvorm.

In de periode tot 1940 vonden er weinig veranderingen plaats in het grondgebruik van de gemeente Zijpe. De verkavelingsstructuur in de gemeente blijft ook grotendeels hetzelfde; er worden alleen soms enkele kavels samengevoegd tot één grotere.

Na 1940 hebben er wel wat veranderingen in het agrarisch grondgebruik plaatsgevonden, met name aan de kustzijde van de gemeente. Veel bouw- en graslanden zijn in de jaren '80 opgeofferd ten behoeve van de bloembollenteelt. Ook zijn ter hoogte van Sint Maartenszee stukken grond vrijgemaakt ten behoeve van recreatie. Hierop bevinden zich nu bungalowparken en campings.

3.2 Niet-agrarisch

Als een niet-agrarische functie van het grondgebruik kent de gemeente de Pettemerduinen ten noorden van Petten en het Wildrijk, een natuurreservaat ten oosten van Sint Maartenszee.
De Pettemerduinen dienen zowel als natuurgebied als militair oefenterrein. Na 1940 zijn in dit duingebied het Reactorcentrum, het ECN en het Euratom gebouwd.

3.3 Landschapsbeeld

Het landschap in deze gemeente geeft een open beeld te zien, waarbij de maten van de rechthoekige en regelmatige verkaveling de afstand tussen de kaarsrechte wegen bepalen en daarmee tussen de bebouwingslinten.
Het aanzien van het landschap wordt bepaald door nederzettingen met lintbebouwing, boerderijen in het open land al of niet omgeven door bossages, dijken, kanalen en sloten. Aan de zeezijde van de gemeente, ten noorden van Petten, bepalen duinen het aanzicht.
Er is over het algemeen weinig begroeiing in de Zijpe, slechts rondom enkele boerderijen en voormalige buitenverblijven vindt men begroeiing, evenals in het Wildrijk, een natuurreservaat.
Wel bevinden zich aan weerszijden van de Ruigeweg, met name het stuk tussen de Schagerweg en Sint Maartensweg, zich in elkaar verstrengelde bossages waardoor de weg een besloten karakter krijgt.
In het noorden van de gemeente bevinden zich nog drie eendenkooien (waarvan er in het verleden waarschijnlijk meer geweest zijn) met begroeiing rondom. Deze eendenkooien zijn kleine natuurreservaten.
Rondom de in de periode na 1940 ontstane campings bevindt zich eveneens begroeiing.

4. Infrastructuur

4.1 Landwegen

Het wegennet van de gemeente Zijpe heeft in de periode 1850-1940 nauwelijks veranderingen ondergaan. In 1850 waren de weg langs het Noordhollands Kanaal en een deel van de Slikkerdijk verhard. De overige wegen van de gemeente waren landwegen.
In de periode 1850-1940 is de enige verandering in het gemeentelijk wegennet de aanleg van een weg langs het in 1936 gegraven kanaal Stolpen-Schagen geweest. Wel werden de meeste van de landwegen in deze periode verhard.

De wegen in de Zijpe- en Hazepolder, welke bijna allemaal in aanleg al dateren uit de periode van drooglegging en inrichting van de polder (drooglegging 1596), zijn zeer recht en regelmatig uitgelegd. De voornaamste wegen in deze polder lopen in zuidwestelijke-noordoostelijke en noordwestelijke-zuidoostelijke richting. De wegen in zuidwestelijke-noordoostelijke richting maken halverwege de polder een knik in oostelijke richting. Dit patroon, een zuidwestelijke-noordoostelijke as met knik in oostelijke richting, vindt men in de gehele infrastructuur van de polder terug, zowel bij wegen, wateren (vaarten), als bij de verkaveling. Tussen deze zuidwest-noordoost wegen liggen op regelmatige afstand de noordwest-zuidoost lopende verbindingswegen. Deze noordwest-zuidoost wegen lopen over de gehele breedte van de gemeente en kruizen alle de zuidwest-noordoost wegen.
De zuidwest-noordoost wegen hebben een lokale functie met uitzondering van de weg langs het Noordhollands Kanaal. Deze in 1824 gelijktijdig met het kanaal aangelegde weg, volgt de loop van het kanaal en heeft een regionale functie daar hij Alkmaar met Den Helder verbindt. Van de zuidwest-noordoost wegen moeten nog de wegen aan weerszijden van de Grote Sloot worden genoemd.
De noordwest-zuidoost verbindingswegen hebben voornamelijk een interlokale functie. Bij deze noordwest-zuidoost lopende wegen werd in 1936 een nieuwe weg gevoegd, de weg langs het kanaal Stolpen-Schagen. Deze weg liep vanaf het Noordhollands Kanaal richting Schagen.

De Slikkerdijk in het oosten en de Zijperdijk en Zijperzeedijk in het noorden en noord-westen behoren ook tot de gemeente. De wegen op deze met de drooglegging van de polder aangelegde dijken zijn recht en hebben een interlokale functie.
In de Leipolder, de enige polder van de gemeente Zijpe welke tot het oude land behoort, bevindt zich nog een in oorsprong oude landweg met lokale functie. Rond 1946 is nog een weg van interlokaal belang aangelegd van Kleine Sluis (gemeente Anna Paulowna) naar Stolpervlotbrug.
Deze weg loopt parallel aan de Middel Egalementsloot.
(Zie afbeeldingen 3 t/m 8 en 10, 11 en 12.)

4.2 Wateren

Water en waterwegen hebben altijd een belangrijke rol gespeeld in de gemeente Zijpe. Tot 1845 grensde de noordoostzijde van de Zijpe- en Hazepolder aan de Zuiderzee. In 1845 werd de Anna Paulownapolder drooggelegd en grensde de gemeente Zijpe alleen nog maar aan de westzijde gedeeltelijk aan water (de Noordzee).

Het waterwegennet van de gemeente Zijpe heeft in de periode 1850-1940 nauwelijks veranderingen ondergaan. Alleen in 1936 is er een nieuw kanaal in west-oostelijke richting door de gemeente aangelegd, het kanaal Stolpen-Schagen.
De tegelijk met de inrichting van de Zijpe- en Hazepolder aangelegde Groote Sloot, welke noordoost-zuidwest door de gemeente loopt, heeft de functie van een uitwateringssloot. In het zuiden van de gemeente spuit de Groote Sloot bij de Jacob Claessensluis of Zijpersluis op het Noordhollands Kanaal en in het noorden bij Oudesluis spuit de Groote Sloot op de Boezem van de Zijpe of Oude Veer. Aan deze functie is in de periode 1850-1940 niets veranderd.
Het in 1824 gegraven en door Jan Blanken ontworpen Noordhollands Kanaal, had in 1850 een verkeersfunctie met name voor zeeschepen welke van Den Helder via het kanaal naar Amsterdam voeren. Daarnaast had het kanaal een afwateringsfunctie daar het Hoogheemraadschap Waterland en de Schermerboezem spuien op het Noordhollands Kanaal. In de periode tot 1940 verloor het Noordhollands Kanaal zijn verkeersfunctie voor zeeschepen door de opening van het Noordzeekanaal in 1876. Wel bleef het kanaal belangrijk voor de binnenvaart en als onderdeel voor de afwatering van de Schermerboezem. Ook ten behoeve van de recreatie kreeg het kanaal in de periode tot 1940 steeds meer een functie. Over dit kanaal bevonden zich in de gemeente Zijpe in de periode 1850-1940 vier vlotbruggen, hetgeen in de naamgeving van drie kernen voortleeft: Burgervlotbrug, Sint Maartensvlotbrug en Stolpervlotbrug. De vierde vlotbrug bevondt zich bij 't Zand (zie verder onder 5. nederzettingsstructuur).

Het in 1936 gegraven kanaal Stolpen-Schagen liep vanaf Stolpen, waar het een open verbinding vormde met het Noordhollands Kanaal, naar de haven van Schagen. Het kanaal vormde een onderdeel van het ontwerp van een waterverbinding van Stolpen tot Kolhorn en had een verkeersfunctie. Het kanaal Schagen-Kolhorn sluit op dit kanaal aan.
Voorts bevindt zich in de zuid-westhoek van de gemeente nog de in 1531 gegraven Hondsbossche Vaart welke parallel loopt aan de Oude Schoorlsche Zeedijk. Deze vaart heeft in de periode 1850-1940 geen veranderingen ondergaan.
De overige wateren in de gemeente zijn sloten (waaronder egalementsloten), welke in de periode 1850-1940 diende voor afwatering van de weilanden en verder geen veranderingen hebben ondergaan.
(Zie afdbeeldingen 3 t/m 8 en 13, 14.)

4.3 Dijken

De Zijpe- en Hazepolder wordt geheel omgeven door dijken, te weten: de Oude Schoorlsche Zeedijk in het zuiden, de Westfriese Zeedijk, Nieuwe Dijk en Westfriese Dijk in het oosten, de Slikkerdijk en Zijperdijk in het noord-oosten en de Zijperzeedijk in het westen. De Slikkerdijk, Zijperdijk en Zijperzeedijk behoren tot de gemeente Zijpe en zijn ontstaan bij de drooglegging van de Zijpe. Deze dijken hebben een recht beloop.
De overige dijken, welke tot de omliggende gemeenten behoren, grenzen aan het oude land en hebben een kronkelend beloop.
Al deze dijken hebben van oorsprong een waterkerende functie.
Het merendeel van deze dijken heeft deze verloren aan het einde van de 16de en begin 17de eeuw bij de inpoldering van de Zijpe- en Hazepolder en Wieringerwaard (1610). De Zijperdijk verloor als laatste dijk zijn waterkerende functie en wel in 1845 bij de inpoldering van de Anna Paulownapolder. Wel hebben met name de Oude Schoorlsche

Zeedijk, de Zijperdijk en de Zijperzeedijk nog een slaperdijk functie.
In alle gevallen zijn de dijken nog als dijklichamen in het landschap aanwezig en hebben ze een landweg als toegevoegde functie.
Aan de westzijde van de gemeente Zijpe (zeezijde) dienen gedeeltelijk de duinen als natuurlijke zeewering tegen het zeewater, maar tussen Petten en Camperduin (gemeente Schoorl) is de Hondsbossche Zeewering als waterkering aangelegd. Op deze plek was vanouds de uitwatering van de Hempel, een zijtak van de Zaan, waardoor hier geen duinvorming heeft kunnen ontstaan. De Hondsbossche Zeewering dateert in oorsprong al uit begin 15de eeuw en heeft in de loop der eeuwen vele veranderingen en verplaatsingen ondergaan. In de periode 1850-1940 is de Hondsbossche Zeewering fors verhoogd en heeft zij een nieuw profiel gekregen.
De huidige gedaante van de Hondsbossche Zeewering dateert uit 1977-1981, de jaren waarin de dijk op Delta-hoogte werd gebracht.
(Zie afbeeldingen 3 t/m 8 en 15.)

4.4 Spoorwegen

In 1865 werd de spoorlijn Alkmaar-Den Helder geopend. Deze lijn liep door het noord-oostelijk gedeelte van de gemeente Zijpe van Schagen richting Anna Paulowna (voor juiste tracé zie afb. 16).
Bij Oudesluis had deze spoorlijn tot ± 1960 een halte. Ook nu nog is de spoorlijn Alkmaar-Den Helder in gebruik.
In 1916 werd het zuid-oostelijk deel der gemeente aangesloten op het spoorwegnet door de opening van de stoomtramdienst Warmenhuizen-Zijpe-Schagen (voor tracé van deze stoomtramlijn zie afb. 16). In 1933 werd de dienst op dit baanvak echter weer gestaakt; dit door de concurrentie van autobussen en de snellere treinen.
Zowel de spoorlijn als de tramlijn hebben geen noemenswaardige invloed gehad op de ruimtelijke ontwikkelingen van de gemeente en haar kernen.
Van de tramlijn zijn op enkele plaatsen nog patronen van het voormalige tracé herkenbaar, zoals bij de Ruigeweg waar de trambaan naast de weg liep. Ook resteert in Schagerbrug nog het voormalige tramstation.

In 1872 werd door het 'Hoogheemraadschap van den Hondsbossche tot Petten' een werkspoor aangelegd tussen de Leihoek (ten zuiden van Petten) en Camperduin (gemeente Schoorl).
Dit werkspoor werd aangelegd ten behoeve van de reconstructie van de Hondsbossche Zeewering. Het spoor begon bij de Hondsbossche Vaart, alwaar schepen met dijkmateriaal (klei, puin, bazalt en palen) via het Noordhollands Kanaal konden binnenvaren. Tot Camperduin werd het werkspoor verder over de kruin van de dijk aangelegd. In totaal bedroeg de lengte van het spoor 4455 meter.
In 1899 werd op dit spoor het werkspoor van RWS (Rijkswaterstaat) aangesloten, dat in noordelijke richting tot aan Huisduinen liep. Zodoende lag er langs de gehele kust, van Camperduin tot aan Huisduinen, een werkspoor.
Het werkspoor RWS diende voor materiaalvervoer ten behoeve van de aanleg van strandhoofden, welke vanaf 1899 langs de gehele Noordhollandse kust werden aangelegd. In de gemeente Zijpe had dit werkspoor een aftakking bij Sint Maartenszee. Deze aftakking liep door naar het Noordhollands Kanaal, alwaar bij Sint Maartensvlotbrug een laadplaats was voor het materiaal dat per boot werd aangevoerd. Zo'n laadplaats bevond zich ook in het uiterste noorden van de gemeente bij de Kolksluis, welke aansluiting had op de aftakking van het werkspoor bij Groote Keeten (gemeente Callantsoog).

Door het gebruik van auto's en mechanisatie bij de uitvoering van de werken, werd het werkspoor in de loop der jaren van minder belang. In de jaren 1956-1959 werd de spoorlijn uiteindelijk opgeruimd (zie afb. 16 voor tracé).

(Zie afbeelding 16.)

5. Nederzettingsstructuur

5.1 Algemeen

De gemeente Zijpe bestaat anno 1988 uit zes dorpen en elf gehuchten. De zes dorpen zijn: Schagerbrug, Petten, 't Zand, Oudesluis, Sint Maartensbrug en Burgerbrug. De elf gehuchten zijn: Burgervlotbrug, 't Buurtje, Keinsmerbrug, Het Korfwater, Leihoek, Sint Maartensvlotbrug, Sint Maartenszee, Mennonietenbuurt, Stolpen, Stolpervlotbrug en Zijpersluis.
Het aantal dorpen en gehuchten binnen de gemeente Zijpe blijkt op de topografische kaarten uit in de periode 1850-1940 sterk te wisselen.
Zo staan op de in 1858 verkende Militaire Topografische kaart als dorpen aangegeven: Schagerbrug, Burgerbrug, Sint Maartensbrug en Petten, en als gehuchten: 't Buurtje, Hazepolder, Keinsmerbrug, Leihoek, Mennistenbuurt, Oudersluis, Spreeuwendijk, Stolpen en 't Zand.
Op de topografische kaart van 1914-1916 is Oudesluis bij de dorpen gevoegd en zijn de gehuchten uitgebreid met Burgervlotbrug, Burgerweg, Hazedwarsdijk, Korfwater, Sint Maartensvlotbrug, Pettemerkluft, Stolpervlotbrug en Vianen. Het gehucht Spreeuwendijk is dan van de kaart verdwenen.
Op de topografische kaart van 1946 staan als dorpen aangegeven: Schagerbrug, Sint Maartensbrug, Oudesluis en 't Zand, en als gehuchten: Burgerbrug, Burgervlotbrug, Burgerweg, 't Buurtje, Hazepolder, Keinsmerbrug, Korfwater, Leihoek, Sint Maartensvlotbrug, Mennonietenbuurt, Pettemerkluft, Petten, Stolpen, Stolpervlotbrug, Vianen en Zijpersluis.
Naast deze dorpen en min of meer kernachtige concentraties welke als gehuchten worden aangeduid, bestond de gemeente tussen 1850 en 1940 voor een groot deel uit verspreide bebouwing. Deze verspreide bebouwing betreft voornamelijk boerderijen (landbouwbedrijven) en landarbeiderswoningen. Voor bevolkingsontwikkeling gemeente Zijpe in de periode 1850-1940 zie tabel I.
(Zie afbeeldingen 17, 18, 19 en 20.)

5.2 Dorpen

5.2.1 Schagerbrug

Schagerbrug is de hoofdplaats van de Zijpe- en Hazepolder en vlak na de drooglegging van de polder gesticht.
Het is een dorp met aan weerszijden van de Grote Sloot lintbebouwing. Ook langs de haaks op de Grote Sloot staande Schagerweg vindt men lintbebouwing. In de periode 1850-1940 heeft enige uitbreiding en verdichting van deze bebouwing plaatsgevonden.

Qua functie heeft dit dorp in de periode 1850-1940 nauwelijks verandering ondergaan. Landbouw en met name veehouderij was in bovenstaande periode het hoofdmiddel van bestaan. Hiernaast waren er een kaasfabriek en enkele winkels in deze periode in Schagerbrug.
De kaasfabriek en de in de periode 1850-1940 aanwezige school in het dorp zijn na 1940 afgebroken respectievelijk vervangen door nieuwbouw. De in 1843 gebouwde Nederlandse Hervormde kerk resteert nog wel in het dorp.
(Zie afbeelding 21.)

5.2.2 Petten
Het dorp Petten dat deel uitmaakte van de voormalige gemeente Petten, is van oorsprong al een heel oud dorp. Het dorp dateert waarschijnlijk uit de 14de eeuw en behoorde tot de heerlijkheid Petten- en Nolmerban. Het dorp heeft zich door de eeuwen heen steeds verplaatst. Oorspronkelijk lag het westelijker dan het huidige Petten (op grond welke nu in zee ligt), maar door overstromingen werd het dorp twee maal verwoest en meer landinwaarts opgebouwd.
Het dorp Petten in de periode 1850-1940 dateert uit het einde van de 17de eeuw en lag iets ten westen van het huidige Petten.
Dit uit de 17de eeuw daterende dorp werd in de periode 1940-1944 geheel afgebroken en gesloopt door de Duitsers. In 1944 was het dorp geheel verdwenen met uitzondering van het koloniehuis en enkele zomerwoningen in Het Korfwater. Vanaf 1946 is men begonnen (voor de vierde maal!) met de wederopbouw van het dorp Petten. De wederopbouwplannen waren van de hand van ir. Else F. van den Ban.
Het dorp Petten in de periode 1850-1940 had een lineaire vorm van drie evenwijdige oost-west lopende straatjes met rug-aan-rug woningen.
De inwoners van het dorp Petten vonden in de periode 1850-1940 voornamelijk hun inkomsten in het vissen van zeeschelpen en het instandhouden van de zeewering. Ook vonden zij, met name aan het einde van deze periode, een aanvullend inkomen in het vreemdelingenverkeer. Daarnaast waren er rond 1900 twee kaasfabrieken in Petten.
Het dorp Petten in de periode 1850-1940 bezat een uit 1846 daterende zaalkerk. Ook bezat het dorp in deze periode een school.
(Zie afbeeldingen 22 en 23.)

5.2.3 't Zand
Het dorp 't Zand is waarschijnlijk al in de 17de eeuw als buurtschap ontstaan op het kruispunt Bosweg-Keinsmerweg. In 1824 werd het Noordhollands Kanaal vlak langs dit dorp gegraven, waardoor 't Zand gunstiger kwam te liggen voor vervoer over water en zich dientengevolge iets uitbreidde. In de periode 1850-1940 groeide 't Zand uit tot een dorp.
't Zand bestond in de periode 1850-1940 uit lintbebouwing langs de haaks op elkaar staande Bosweg (nu Korte Bosweg geheten) en Keinsmerweg. Ook langs weerszijden van het Noordhollands Kanaal bevond zich lintbebouwing die zich uitbreidde vanaf de vlotbrug die hier over het kanaal lag. Deze vlotbrug was in 1824 gelijktijdig met het kanaal gebouwd naar ontwerp van ir. J. Blanken. In 1922 bleek dat de draagkracht van de brug te gering werd en heeft men de brug versterkt met ijzeren drijfkisten. In 1949 is de vlotbrug vervangen door de huidige pontonbrug.
Voor de bevolking van 't Zand was de landbouw hoofdmiddel van bestaan in de periode 1850-1940. Ook was er een kleine middenstand en hadden zich wat bedrijfjes, met name timmerfabriekjes en kaasfabriekjes, langs het Noordhollands Kanaal gevestigd. Deze laatsten profiteerden van de mogelijkheid van vervoer over water welke was ontstaan door het graven van het Noordhollands Kanaal.
't Zand bezat, mede door zijn centrale ligging langs het Noordhollands Kanaal en de doorgaande weg Alkmaar-Den Helder, rond de eeuwwisseling een station van de paardenposterij.
Uit de periode 1850-1940 resteren heden ten dage in het dorp, naast woonhuizen, nog de in 1863 gebouwde rooms-katholieke kerk en een timmerfabriekje. De overige kaas- en timmerfabriekjes zijn verdwenen evenals de in de periode 1850-1940 aanwezige school, welke na 1940 is vervangen door nieuwbouw elders in het dorp. De rooms-katholieke kerk

bezat een uit het zelfde jaar daterende pastorie, welke in 1986 is afgebroken en vervangen door nieuwbouw.
(Zie afbeelding 24.)

5.2.4 Oudesluis
Oudesluis ligt in het noorden van de gemeente Zijpe aan de Groote Sloot en tegenover de Boezem van de Zijpe of Hooge Oude Veer. Voor de inpoldering van de Anna Paulownapolder in 1845 lag het dorp aan de Zuiderzee.
De plaats is waarschijnlijk al vlak na de drooglegging van de Zijpepolder als gehucht of buurtschap ontstaan. Het dorp is vernoemd naar de sluis welke de Groote Sloot aan de noordzijde van de Zijpepolder deed uitwateren op respectievelijk de Zuiderzee of de Boezem van de Zijpe. De sluis bestaat heden ten dage nog in iets vernieuwde vorm.
Het dorp bestond in de periode 1850-1940 uit lintbebouwing langs weerszijden van de Groote Sloot (de Akker en Noorderweg) en langs de hier haaks op staande huidige Sportlaan. Deze bebouwing heeft zich in de periode 1850-1940 iets uitgebreid en verdicht. Oudesluis staat sinds 1914 op de topografische kaarten als dorp aangegeven.

Er hebben nauwelijks functieveranderingen in Oudesluis plaatsgevonden in de periode 1850-1940. De bevolking leefde voornamelijk van winkelnering en ambachten; er was relatief gezien weinig landbouw in Oudesluis. Wel bevond zich er een kaasfabriek.

Oudesluis heeft in 1861 een hervormde kerk en in 1906 een doopsgezinde kerk gekregen. Verder bezat het dorp ook een school in de periode 1850-1940. De school en de twee kerken resteren heden ten dage nog in het dorp, maar alleen de hervormde kerk bezit nog zijn oorspronkelijke functie. De doopsgezinde kerk is recent een woonhuis geworden en de voormalige school staat momenteel leeg. Ook de kaasfabriek is anno 1988 uit het dorpsbeeld verdwenen.
(Zie afbeelding 25.)

5.2.5 Sint Maartensbrug
Sint Maartensbrug ligt op de kruising Grote Sloot-Sint Maartensweg en bestaat uit lintbebouwing aan weerszijden van de Grote Sloot en Sint Maartensweg.
Het dorpje is gelijk na de drooglegging van de Zijpe- en Hazepolder te zamen met Schagerbrug en Burgerbrug gesticht. In de periode 1850-1940 heeft de bebouwing zich langs de Sint Maartensweg en met name de Grote Sloot uitgebreid en verdicht.
Functieveranderingen zijn er in de periode 1850-1940 nauwelijks geweest. De bevolking leefde en leeft ook nu nog voornamelijk van de landbouw. Wel waren er enkele kleine bedrijfjes zoals een timmerwerkplaats en twee kaasfabriekjes.
De timmerwerkplaats resteert nog heden ten dage. Ook bezat Sint Maartensbrug in de periode 1850-1940 een school en een kerk. De op een terp gelegen kerk dateert al uit 1696 en is ook nu nog aanwezig. De school is na 1940 afgebroken.
(Zie afbeelding 26.)

5.2.6 Burgerbrug
Ook Burgerbrug is gelijk na de droogmaking van de Zijpepolder gesticht (zie Sint Maartensbrug).
De lintvormige bebouwing langs de Burgerweg en met name de Grote Sloot heeft zich in de periode 1850-1940 nauwelijks uitgebreid of verdicht.

Ook in dit dorp leefde de bevolking tussen 1850-1940 voornamelijk van de landbouw. Voorts bevonden zich vier kaasfabriekjes in het dorp.
In 1866 werd naast de uit 1830 daterende Nederlands Hervormde kerk een rooms-katholieke kerk in het dorp gesticht. Ook een school werd in de periode 1850-1940 in het dorp gebouwd. Anno 1988 resteren van deze bebouwing de twee kerken, waarbij de Nederlands Hervormde kerk de functie van bibliotheek heeft gekregen. De school en kaasfabriekjes zijn na 1940 afgebroken.
(Zie afbeelding 27.)

5.3 Gehuchten

De gehuchten welke zich in de periode 1850-1940 in de gemeente Zijpe manifesteren (te weten: Burgervlotbrug, Burgerweg, 't Buurtje, Hazedwarsdijk, Hazepolder, Keinsmerbrug, Korfwater, Leihoek, Sint Maartensvlotbrug, Mennistenbuurt, Pettemerkluft, Spreeuwendijk, Stolpen, Stolpervlotbrug, Vianen en Zijpersluis) zijn alle, met uitzondering van Het Korfwater, kleine lineaire concentraties van voornamelijk agrarische bebouwing. Het Korfwater is een meer komvormige concentratie van zomerhuisjes en een koloniehuis in de duinen.
Het langs het Noordhollands Kanaal liggende Burgervlotbrug, Sint Maartensvlotbrug en Stolpervlotbrug hebben zich ontwikkeld na het graven van dit kanaal. Deze gehuchten hebben, evenals 't Zand, een vlotbrug welke in 1922 werd versterkt met ijzeren drijfkisten. De vlotbrug van Stolpervlotbrug werd in 1936, na het graven van het kanaal Stolpen-Schagen, buiten werking gesteld. De vlotbruggen van Burgervlotbrug en Sint Maartensvlotbrug werden in 1959 vervangen door pontonbruggen.
Burgervlotbrug kreeg in 1869 een doopsgezinde vermaning.
Mennonietenbuurt dankt zijn naam aan de hier in het verleden gevestigde mennonieten.
Ook enkele gehuchten bezaten een kaasfabriek, welke tak van handel zo belangrijk geweest is in Zijpe. Met name Keinsmerbrug, Stolpen, Stolpervlotbrug en Sint Maartensvlotbrug bezaten één of meerdere kaasfabriekjes. Het gebouw van kaasfabriek 'De Eensgezindheid' resteert nog voor een deel in Sint Maartensvlotbrug, al heeft de fabriek momenteel een andere functie.

5.4 Verspreide bebouwing

De verspreide bebouwing is in de gemeente Zijpe in de periode 1850-1940 voornamelijk in de vorm van incidentele agrarische bedrijven en landarbeiderswoningen. Ook molens zijn in deze gemeente in bovenstaande periode in het buitengebied nog veel aanwezig.
Van de hofstedes of buitenverblijven welke in de 17de en 18de eeuw veelvuldig in de Zijpe- en Hazepolder voorkwamen, is in de periode 1850-1940 niets meer over. Wel herinneren bepaalde namen van boerderijen nog aan de buitenplaatsen, zoals Zeeslot, Jagerslust e.d.
De voormalige hofstede 'Uijt den Haeck' werd in 1730 ingericht tot weeshuis 'Huize van Strijen'. Het huidige 'Huize van Strijen', op de plek van de voormalige hofstede, dateert uit 1896.

6. Objecten/gebouwen/complexen

Voor de gemeente Zijpe kenmerkende bebouwingsvormen uit de periode 1850-1940 zullen onder meer de stolpboerderijen, landarbeiderswoningen, kaasfabrieken en gemalen zijn.
Wat de kaasfabriekjes betreft komt uit de literatuur naar voren dat er tussen 1880 en 1920 vele fabriekjes in de gemeente gesticht zijn.
(zie tabel II). Vóór 1880 maakte men boter en kaas op de boerderij, maar door concurrentie vanuit het buitenland en personeelsgebrek werd het gezamenlijk melk verkazen lucratiever. Toch nam tussen 1900 en 1920 het aantal kaasfabriekjes weer geleidelijk af, waarschijnlijk door het stichten van grotere coöperaties elders.

Verantwoording inventarisatie

Bij de inventarisatie van de gemeente Zijpe zijn bijzondere objecten uit de periode 1850-1940 zoals kerken, begraafplaatsen, raadhuizen, stations, gemalen, sluizen, molens, fabrieken, scholen en andere openbare gebouwen over het algemeen geïnventariseerd.
De voor dit landelijk gebied en deze omschreven periode bepalende landbouwbedrijven en landarbeiderswoningen werden ruim geïnventariseerd, met name de voor deze streek karakteristieke stolpboerderijen.
Woonhuizen werden strenger geïnventariseerd met name op het punt van gaafheid en representativiteit in een gemeente.
Woonhuizen van architectonische, architectuurhistorische en lokaal-historische waarde zijn, als de staat van het pand het toelaat, altijd geïnventariseerd.
Veel voorkomende typen van woonhuizen en winkelpanden zonder bijzondere waarde worden door enkele representatieve en intact zijnde voorbeelden vertegenwoordigd. Hierbij moet dan aangetekend worden dat er van deze typen slechts enkele gave voorbeelden geïnventariseerd zijn op (kap)vorm, materiaalgebruik, etc., maar dat er meerdere intact zijnde exemplaren van in de gemeente staan.

Wat de kaasfabriekjes betreft is daar nauwelijks meer iets van over. Alleen van de in 1932 gebouwde kaasfabriek 'De Eensgezindheid' te Sint Maartensvlotbrug (welke niet meer als zodanig in gebruik is) resteert nog bebouwing.

Een stedebouwkundige typologie is voor de gemeente Zijpe niet gemaakt, daar er in de periode 1850-1940 alleen verdichting en/of uitbreiding van de kernen langs de al bestaande structuur heeft plaatsgevonden.

Geraadpleegde werken

Aa, A.J. van der, *Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden,* Gorinchem 1839-1851.

Ban, ir. Else F. van den, 'De wederopbouw van Petten', in: *Noordholland,* jrg. 6, 1961 blz. 52-61.

Beschrijving van de provincie Noord-Holland, behorende bij de Waterstaatskaart, directie Algemene Dienst van de Rijkswaterstaat,'s-Gravenhage 1950.

De bodem van Noord-Holland, Stichting voor Bodemkartering, Wageningen 1974.

Bremer, J.T., De Zijpe, bedijking en bewoning tot omstreeks 1800, Schoorl 1985.

Dekker, P., *Oude boerderijen en buitenverblijven langs de Zijper Grotesloot* deel 1 en 2, Schoorl 1986-1988.

Geomorfologische kaart van Nederland, Stichting voor Bodemkartering en Rijks Geologische Dienst, Wageningen/Haarlem 1977.

Heide, Gerrit van der, *Langs het Noordhollands- en Noordzeekanaal,* Zwolle 1987.

Houten, Elly van, e.a., *Callantsoog en Groote Keeten vroeger,* Callantsoog 1988.

Kok, J., *Stoomtrams rond Alkmaar,* Schoorl 1981.

Kuyper, J., *Gemeente atlas van de provincie Noord-Holland 1869,* Groningen 1984.

Het Nederlandse landschap, een historisch-geografische benadering, Utrecht 1986.

Rapport der Provinciale commissie ter bestudering van de gemeentelijke indeling van Noord-Holland, deel 2: Kop van Noord-Holland en West-Friesland, Gedeputeerde Staten van Noord-Holland, Haarlem 1951.

Schilstra, J.J., L. Brandts Buys en C. de Jong, *De stolp te kijk,* Wogmeer 1978.

Schouten, A.A., *Zijpe- en Hazepolder in oude ansichten,* Zaltbommel 1986.

Vriesman, C., 'Petten in het verleden', in: *Noordholland,* jrg. 6, 1961, blz. 50-51.

Zijper Historie Bladen, verschillende jaargangen.

Databank bevolkingsgegevens, Instituut voor sociale geografie van de Universiteit van Amsterdam.

Tabellen

Tabel 1 **Bevolkingsgegevens gemeente Zijpe uit de periode 1850-1940.**

Tot 1929 bestond de huidige gemeente Zijpe uit de gemeenten Petten en Zijpe.
Na 1929 zijn dan ook de bevolkingsaantallen van de gemeente Zijpe verhoogd met die van de voormalige gemeente Petten.

Zijpe

Jaartal	Mannen	Vrouwen	Totaal
1851			4823
1860			4634
1880			4839
1890	2283	2181	4464
1900	2100	2104	4204
1910	2079	2104	4183
1920	2397	2335	4732
1925	2451	2415	4866
1930	2800	2634	5434
1940	2896	2618	5514

Petten

Jaartal	Mannen	Vrouwen	Totaal
1880			360
1900			318
1910			327
1920			371
1925			357

Bronnen:
Databank bevolkingsgegevens, Universiteit van Amsterdam vakgroep sociale geografie, 1988.
Rapport der Provinciale commissie ter bestudering van de gemeentelijke indeling van Noord-Holland, deel 2: Kop van Noord-Holland en West-Friesland, Gedeputeerde Staten van Noord-Holland, Haarlem 1951.

Tabel 2

No.	Naam fabriek	Opheffing	Opheffing	Jaren actief
1.	NV Mij. tot bevordering van kaas te 't Zand	1883	1911	28
2.	A. Eriks Ks. resp. H.S. Eriks Petten	± 1885	± 1907	± 22
3.	Abraham Nottelman Petten	?	1901	?
4.	'De Hoop Oudesluis	1885	1929	44
5.	'De Raaf' Keinsmerbrug	1886	1918	32
6.	'De Goede Verwachting' Schagerbrug	1889	1898	9
7.	'De Kaasvereeniging' Burgerbrug (Jan Eriks c.s.)	1889	1908	19
8.	'Trio Belkmerweg Burgerbrug	1890	1913	23
9.	'De Concurrent' Burgerbrug	1891	1899	8
10.	'De Onderneming' Keinsmerbrug (J. Wit)	1891	1896	5
11.	'De Vriendschap' Stolpen	1891	1913	22
12.	'De Kaasfabriek' St. Maartensbrug (F. Tesselaar)	1894	1912	18
13.	'De Eendracht' Stolpervlotbrug	1902	1947	45
14.	'Klein Begin' St. Maartensvlotbrug	1903	1912	9
15.	'Ceres' Keinsmerbrug	1906	1940	34
16.	'De Dageraad' Burgerbrug	1910	1953	43
17.	'Nieuw Leven' (I) 't Zand	1910	1929	19
18.	'Hollandia' 't Zand	1910	1961	51
19.	'De Eensgezindheid' St. Maartensbrug	1911	1962	51
20.	'Nieuw Leven' (II) 't Zand	1928	1962	34

Bron:
Zijper Historie Bladen.

Herkomst afbeeldingen

1. MIP-inventarisatiegebieden Noord-Holland; PPD Noord-Holland 1986; gemeente door auteur ingetekend.
2. Ligging voormalige gemeenten Zijpe en Petten; door auteur getekend.
3. Gemeente Zijpe anno 1869; Kuyper, J., *Gemeenteatlas van de provincie Noord-Holland 1869,* Groningen 1984.
4. Gemeente Petten anno 1869; Kuyper, J., *Gemeenteatlas van de provincie Noord-Holland 1869,* Groningen 1984.
5. Gemeente Zijpe rond 1907; Historische Atlas Noord-Holland, Den Ilp 1989. Bladnummers 193, 210, 211, 227, 228 en 244, verkend 1877, gedeeltelijk herzien 1907.
6. Gemeente Zijpe rond 1943; Army Map Service, U.S. Army Washington D.C. 1943, kaart A.M.S. M831, bladnummers 326, 327 en 332.
7. Gemeente Zijpe rond 1946; Topografische kaart verkend 1946, uitgegeven 1950. Bladnummers 14A, 14B, 14C en 14D.
8. Gemeente Zijpe rond 1983; Topografische kaart verkend 1983.
9. De bodem van de gemeente Zijpe; *De bodem van Noord-Holland,* uitgave van de Stichting voor bodemkartering, Wageningen 1974.
10. Situatie wegennet gemeente Zijpe rond 1850; door auteur getekend.
11. Situatie wegennet gemeente Zijpe rond 1940; door auteur getekend.
12. Situatie wegennet gemeente Zijpe anno 1988; door auteur getekend.
13. Situatie waterwegennet gemeente Zijpe rond 1850; door auteur getekend.
14. Situatie waterwegennet gemeente Zijpe rond 1940; door auteur getekend.
15. Dijken en zeeweringen van de gemeente Zijpe in de periode 1850-1940 en nu; door auteur getekend.
16. Spoorwegnet van de gemeente Zijpe in de periode 1850-1940; door auteur getekend.
17. Kernen in de gemeente Zijpe rond 1858; door auteur getekend.
18. Kernen in de gemeente Zijpe rond 1907; door auteur getekend.
19. Kernen in de gemeente Zijpe rond 1946; door auteur getekend.
20. Kernen in de gemeente Zijpe anno 1988; door auteur getekend.
21. Plattegrond Schagerbrug; afbeelding afkomstig van Gemeentewerken Zijpe.
22. De ligging van het dorp Petten in het verleden; afkomstig uit: *Noord-Holland,* jrg. 6, 1961, blz. 50-52.
23. Plattegrond Petten; afbeelding afkomstig van Gemeentewerken Zijpe.
24. Plattegrond 't Zand; afbeelding afkomstig van Gemeentewerken Zijpe.
25. Plattegrond Oudesluis; afbeelding afkomstig van Gemeentewerken Zijpe.
26. Plattegrond Sint Maartensbrug; afbeelding afkomstig van Gemeentewerken Zijpe.
27. Plattegrond Burgerbrug; afbeelding afkomstig van Gemeentewerken Zijpe.

1. MIP-inventarisatiegebieden Noord-Holland

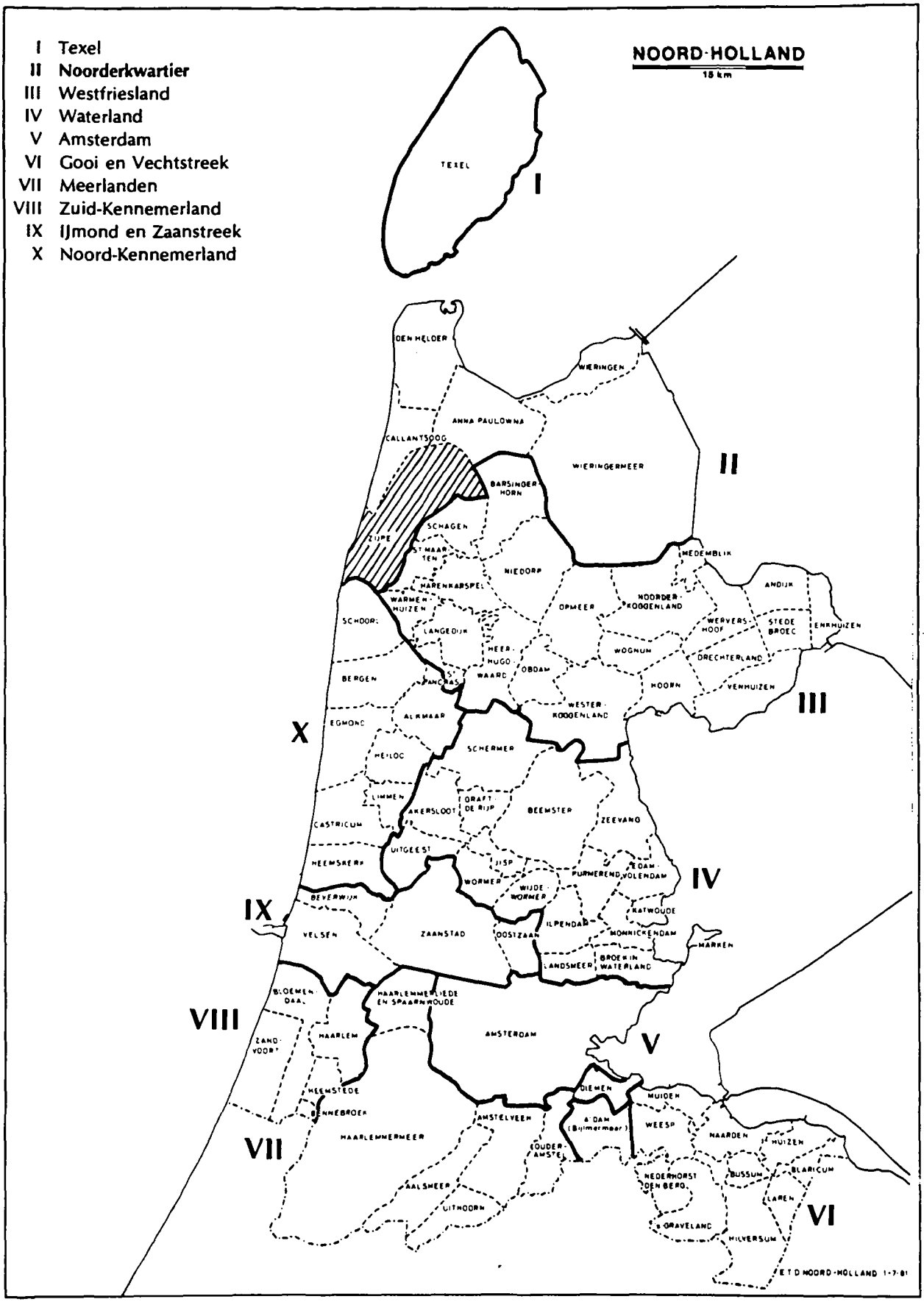

2. Voormalige gemeenten Zijpe en Petten

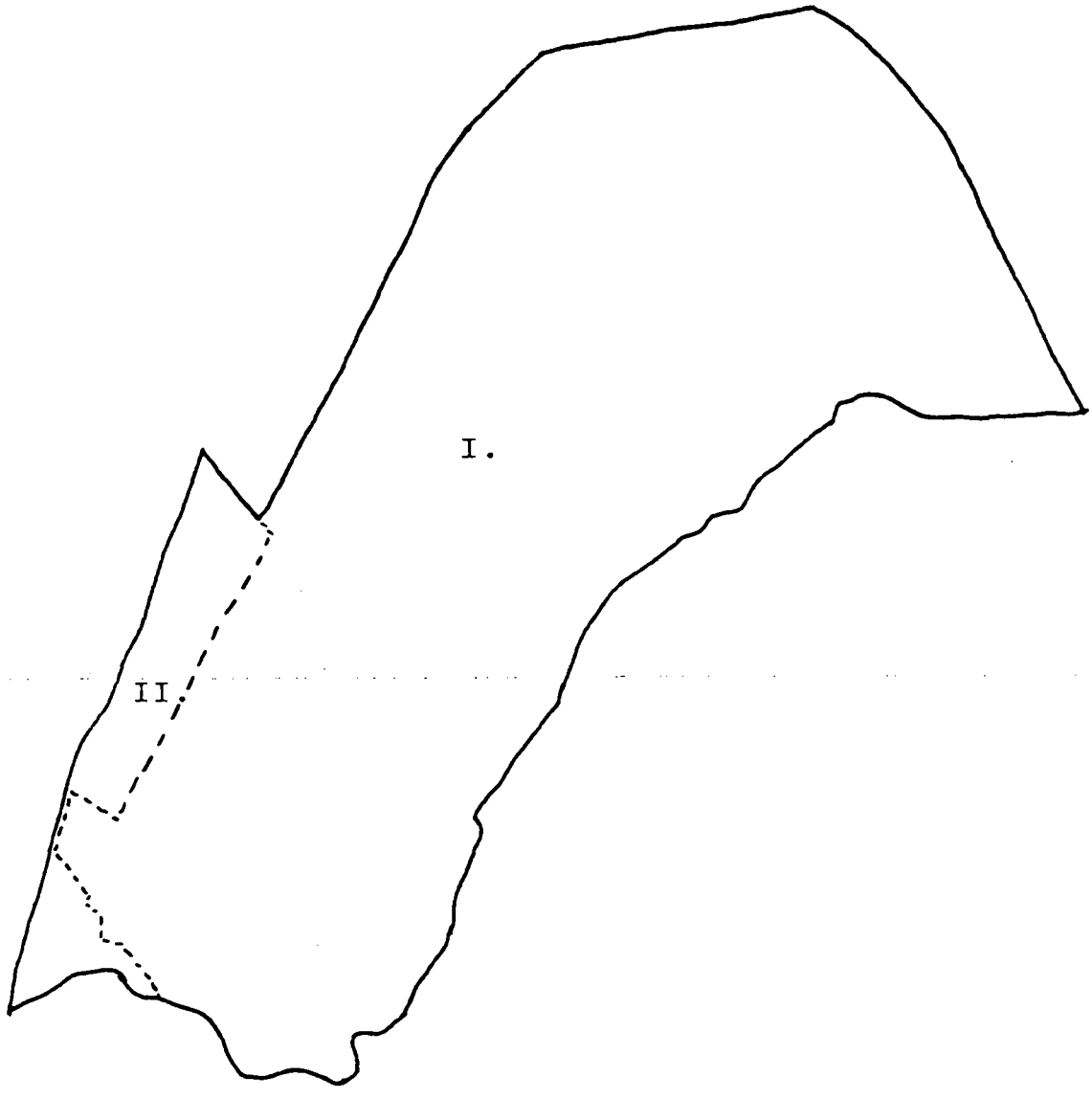

I = voormalige gemeente Zijpe
II = voormalige gemeente Petten

3. Gemeente Zijpe anno 1869

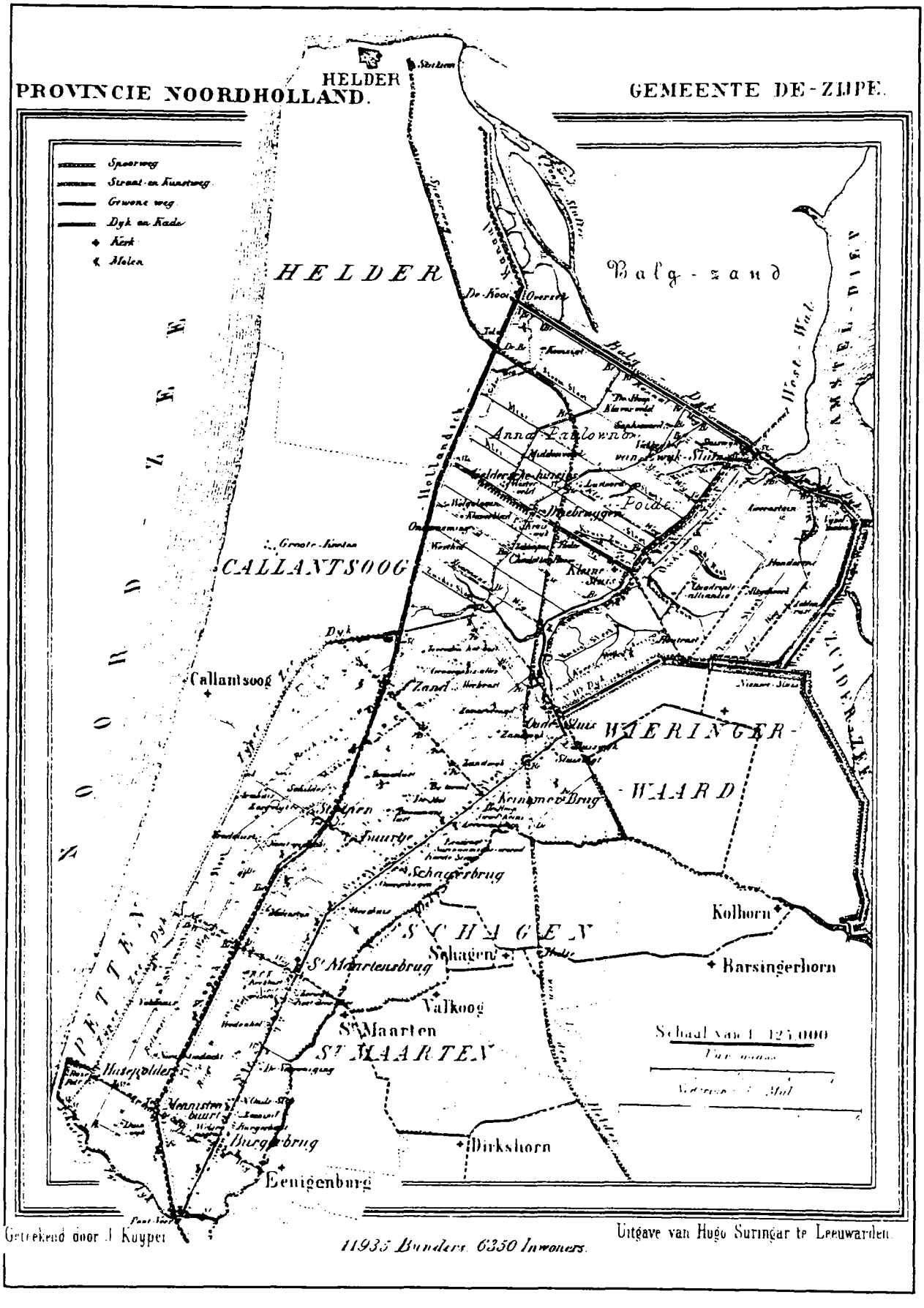

4. Gemeente Petten anno 1865

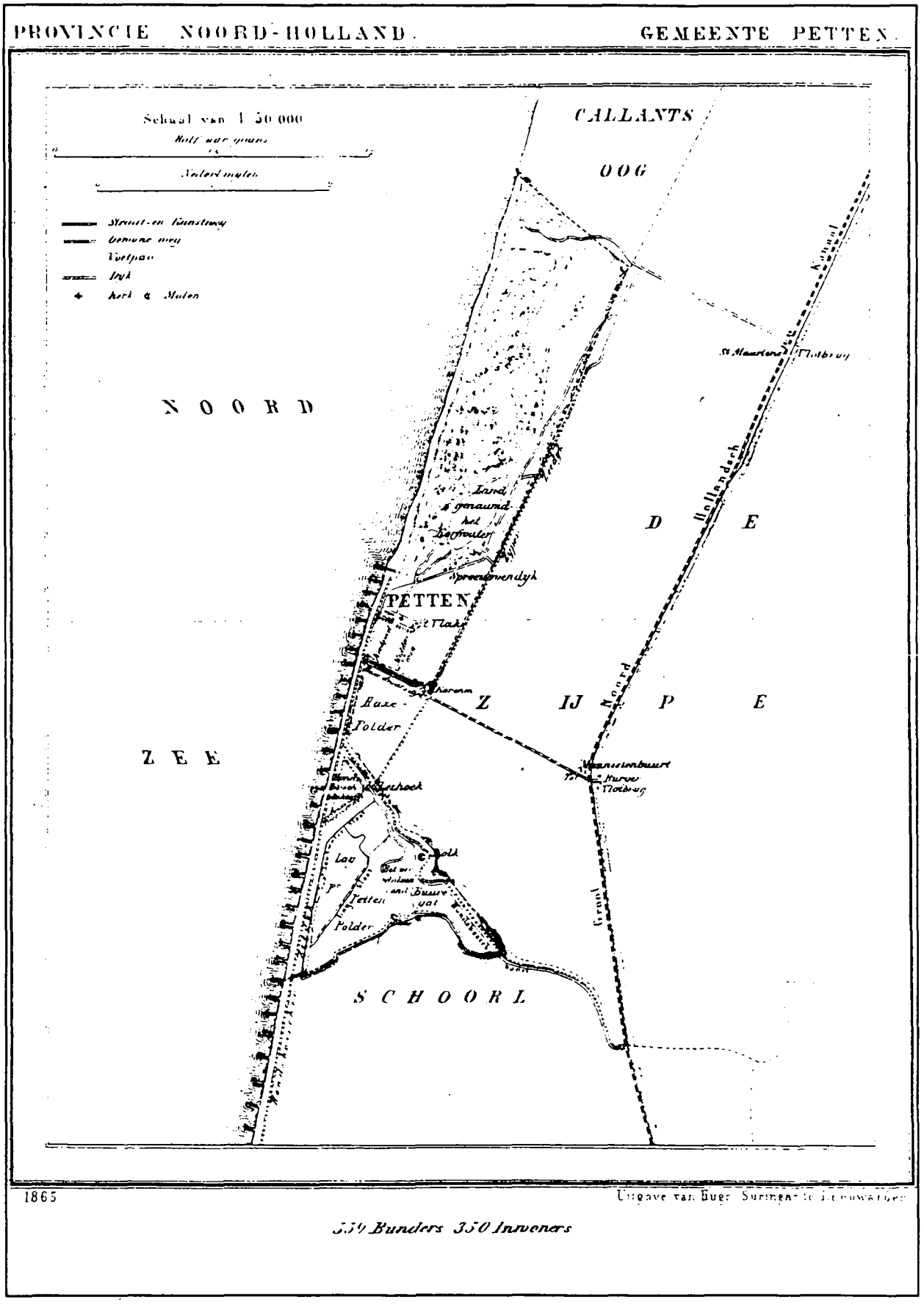

554 Bunders 350 Inwoners

5. Gemeente Zijpe rond 1907

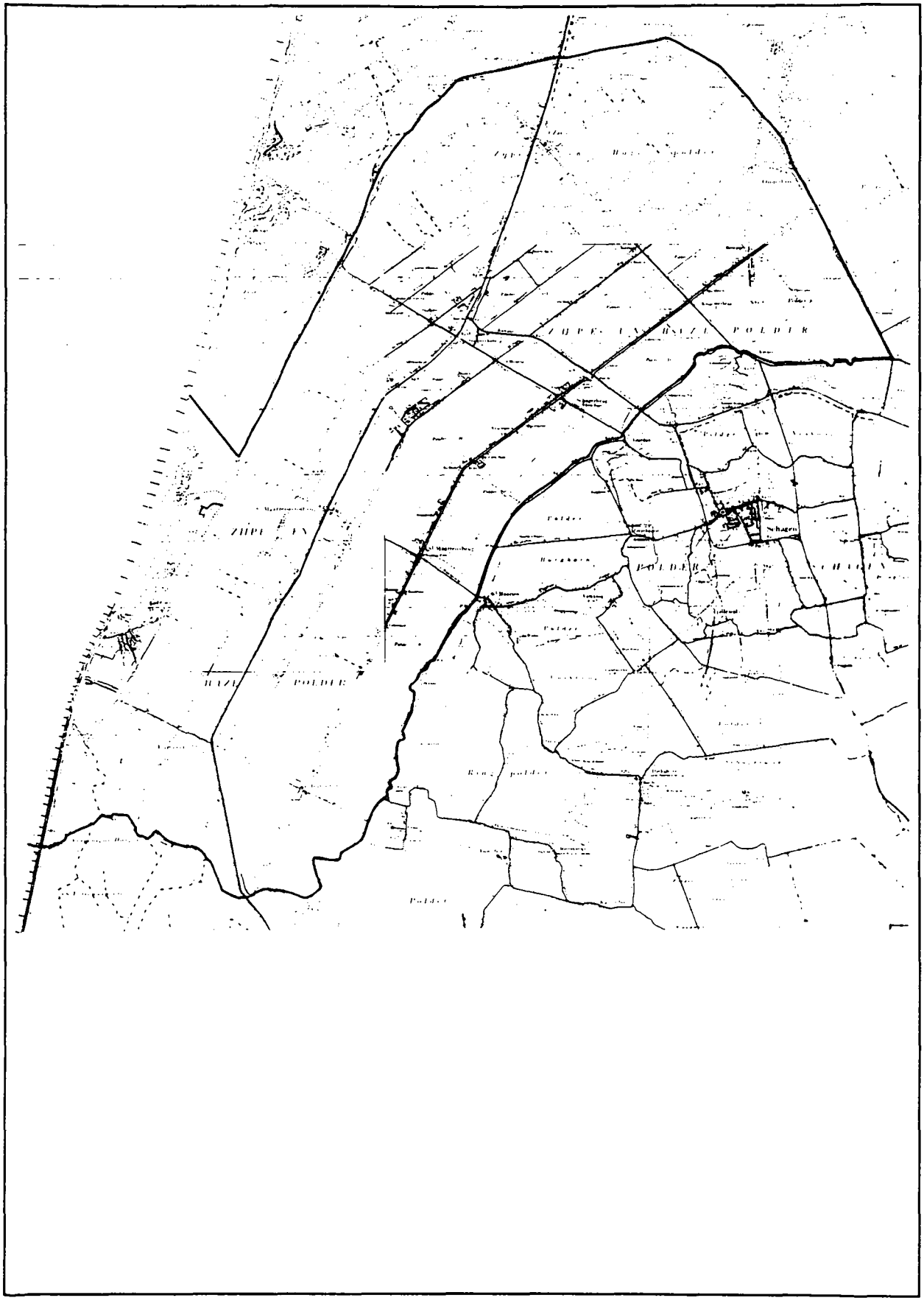

6. Gemeente Zijpe rond 1943

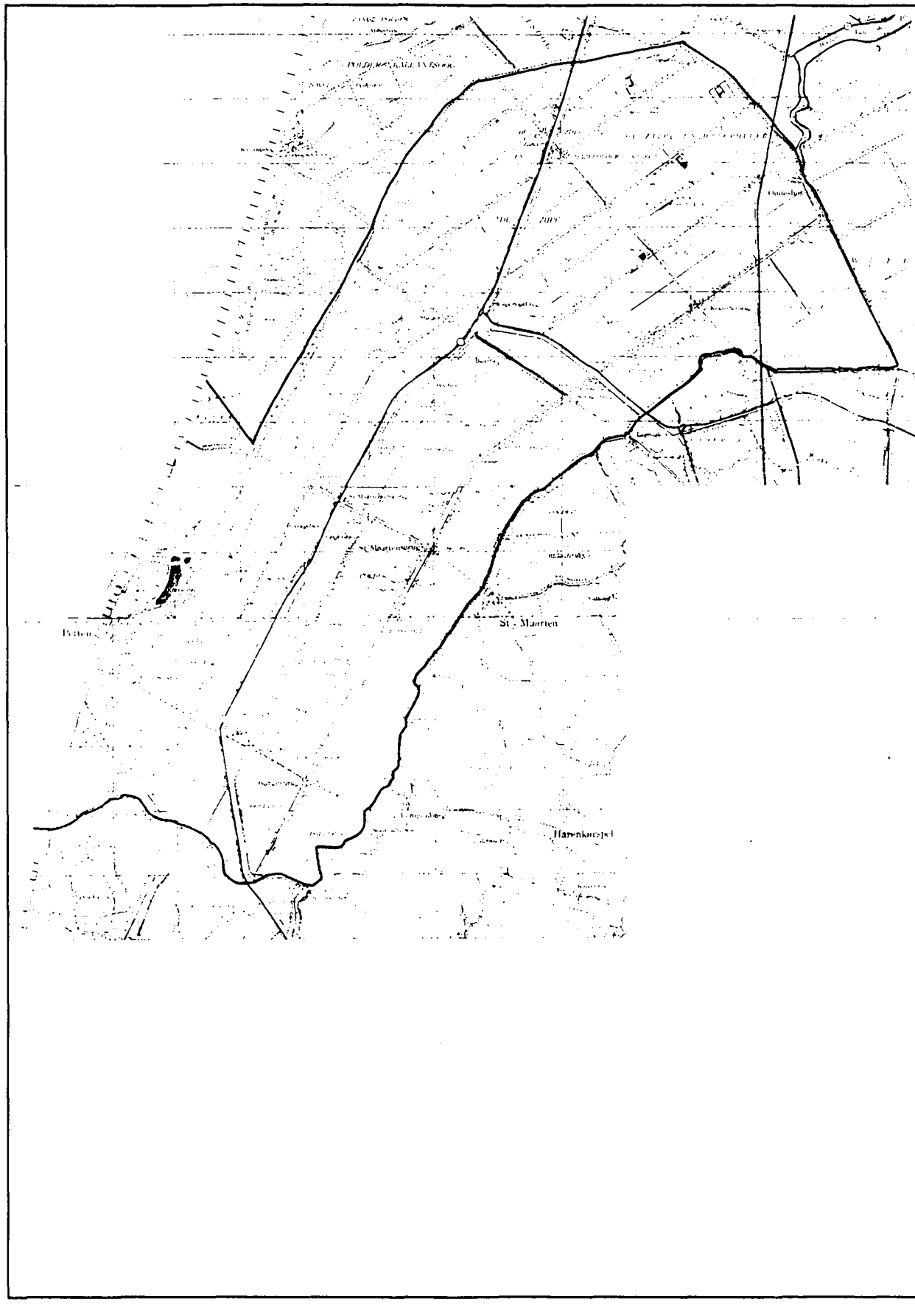

7. Gemeente Zijpe rond 1946

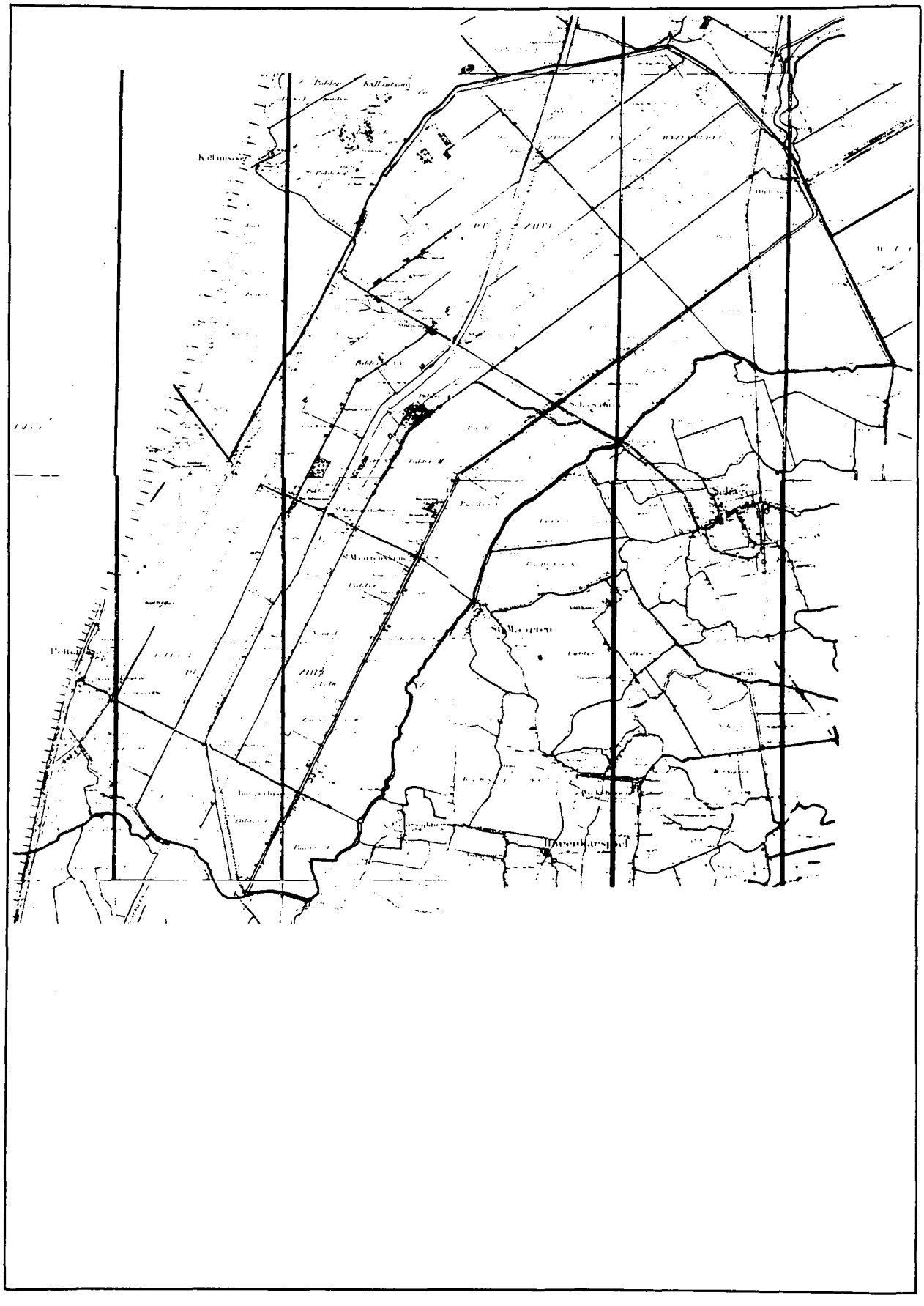

8. Gemeente Zijpe rond 1983

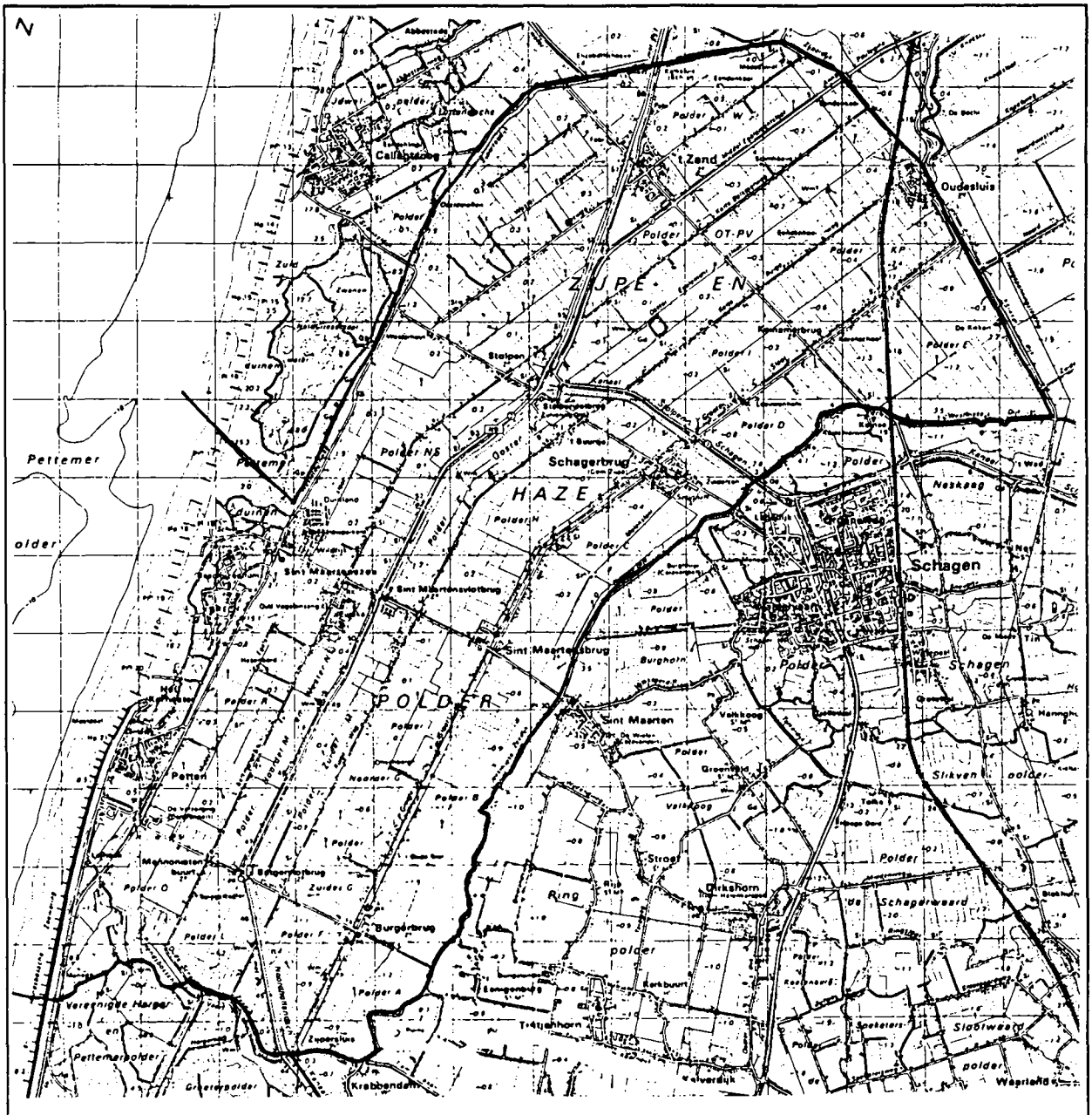

9. De bodem van de gemeente Zijpe

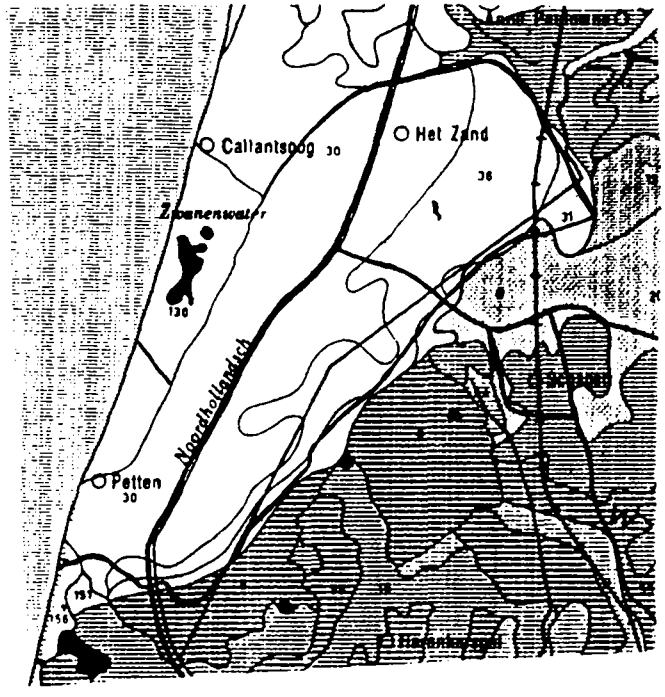

JONGE ZEEKLEIGRONDEN

Kalkarm, soms beneden 50 cm kalkhoudend

Humusarm en ondiep humeus

Aflopend of homogeen

- 30 kleiarm tot matig kleiig fijn zand (M50 : 100-250 u)
- 31 kleiig zand en sterk zandige klei
- matig zandige en lichte klei
- zware klei
- zware klei met ongunstige eigenschappen

Associatie: aflopend en homogeen, kleiarm zand binnen 50 cm en kalkarme duintjes

- 35 complex van zand tot lichte klei

Zandige klei en klei beginnend tussen 60 en 100 cm

- 36 zwak en matig kleiig fijn zand (M50 : 100-250 μ)

Min of meer slecht doorlatende klei binnen 60 cm

- zandige klei en klei

ZANDGRONDEN

Associatie: kalkhoudend en kalkarm

Hoog

Humusarm; arm zand

- 130 niet lemig fijn zand

10. Situatie wegennet gemeente Zijpe rond 1850

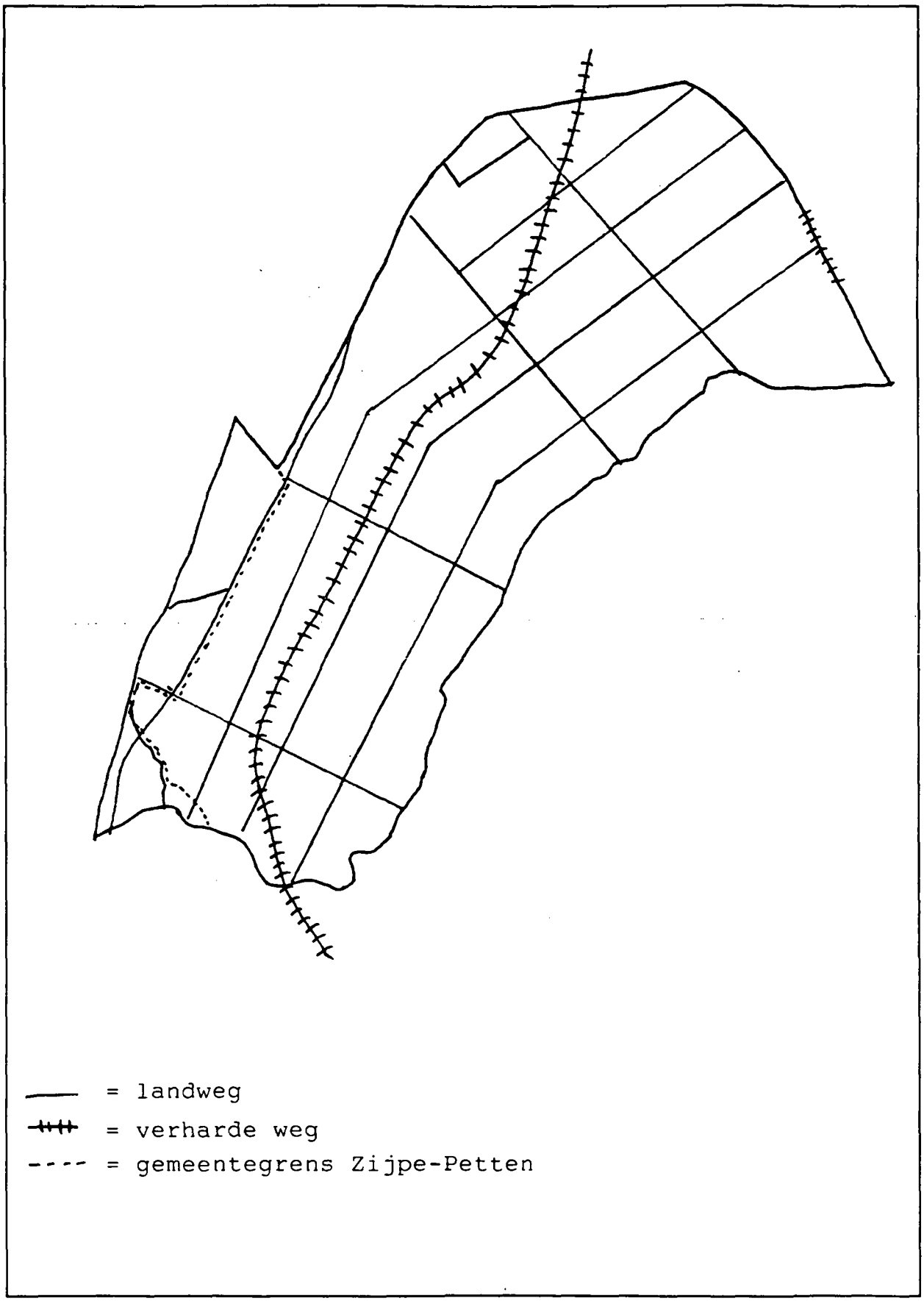

11. Situatie wegennet gemeente Zijpe rond 1940

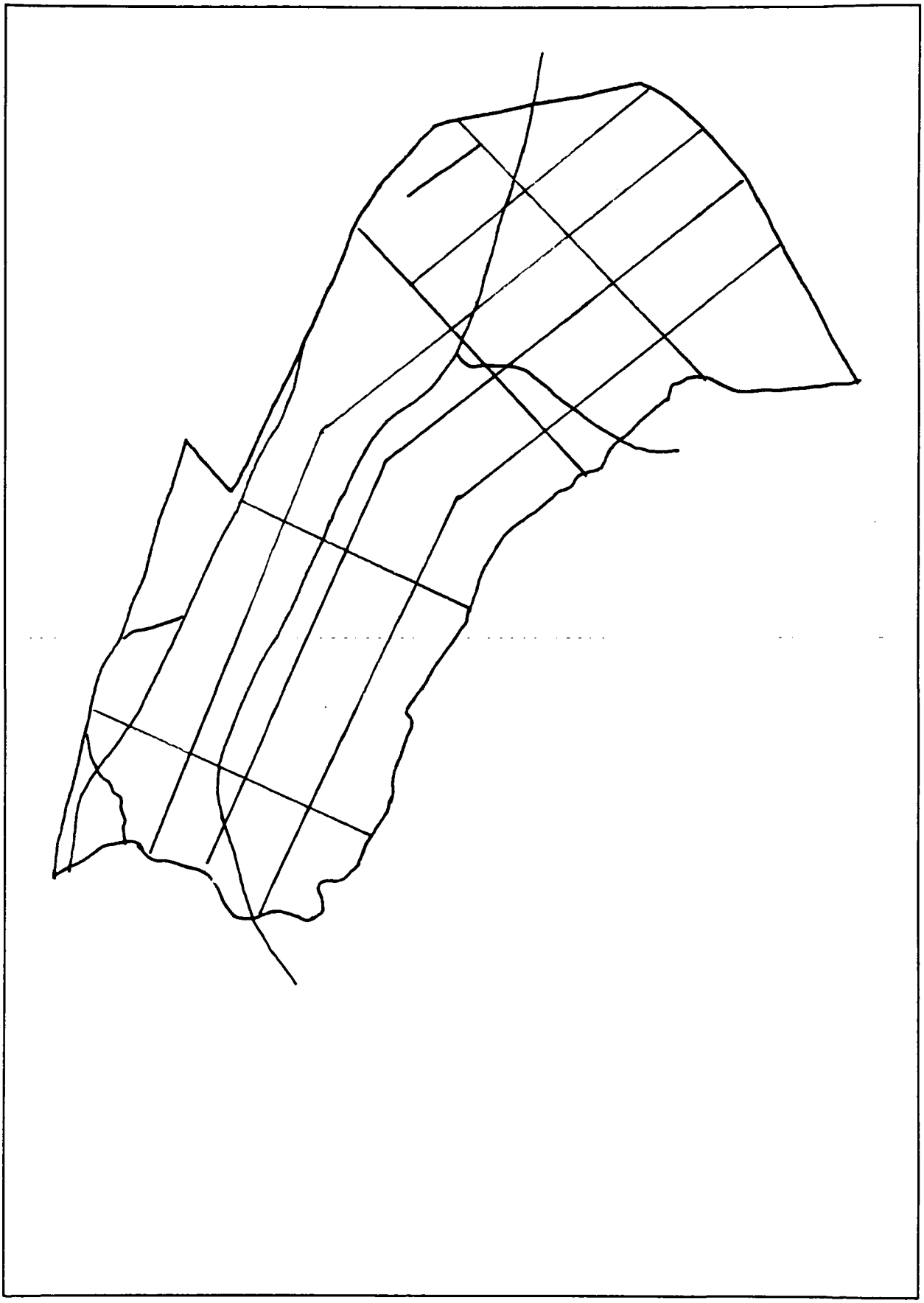

12. Situatie wegennet gemeente Zijpe anno 1988

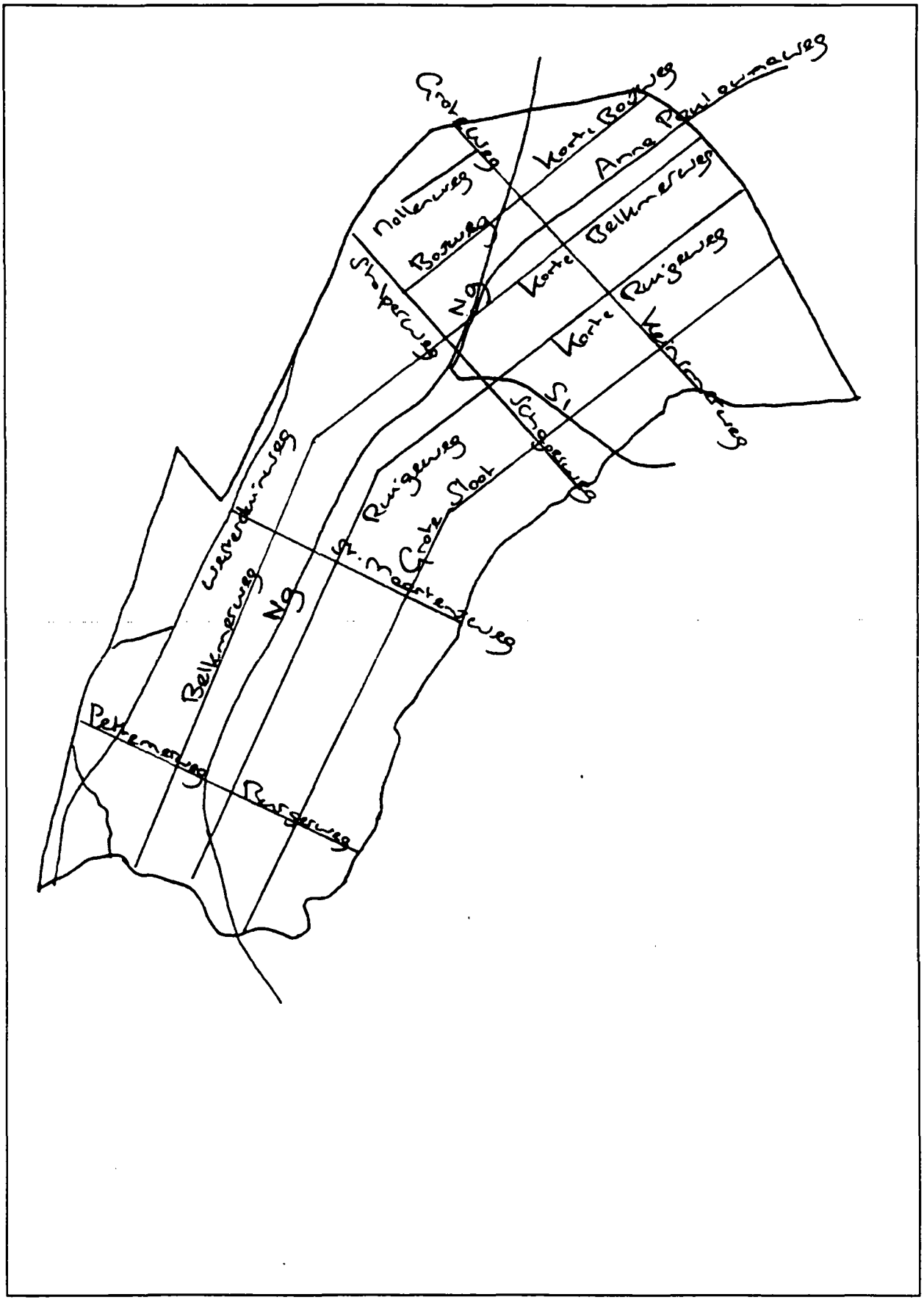

13. Situatie waterwegennet gemeente Zijpe rond 1850

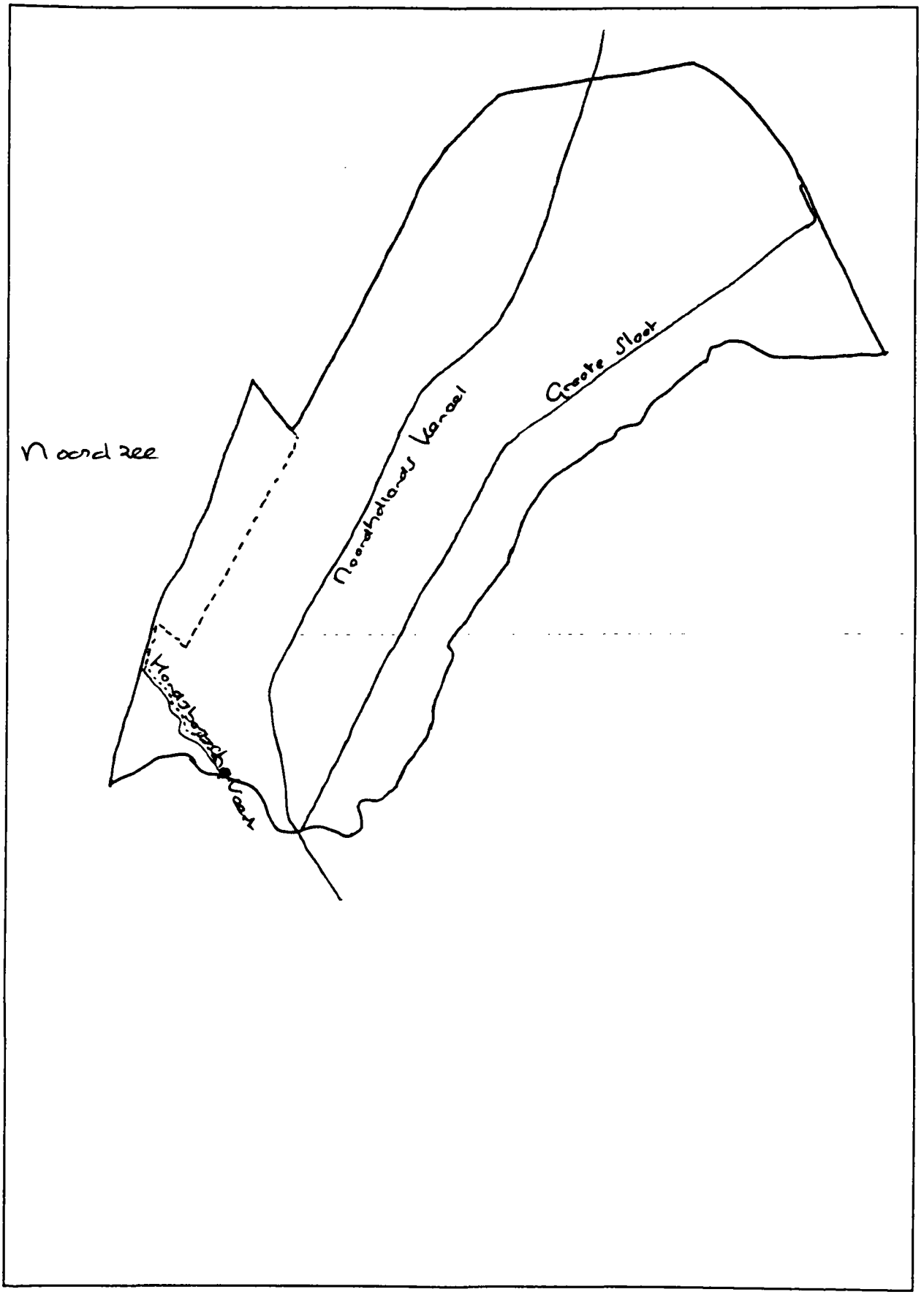

14. Situatie waterwegennet gemeente Zijpe rond 1940

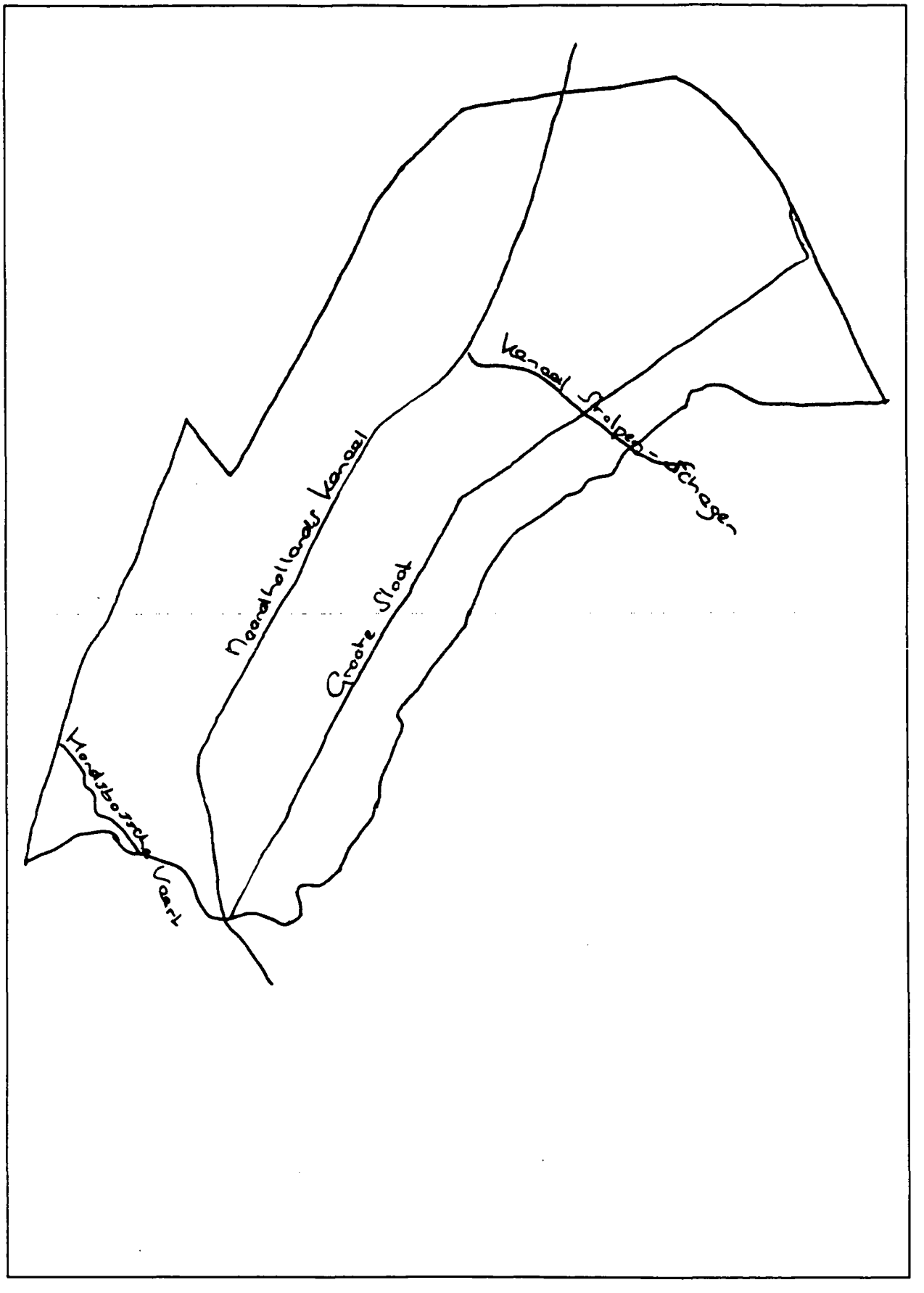

15. Dijken en zeewieringen van de gemeente Zijpe, periode 1850-1940 en nu

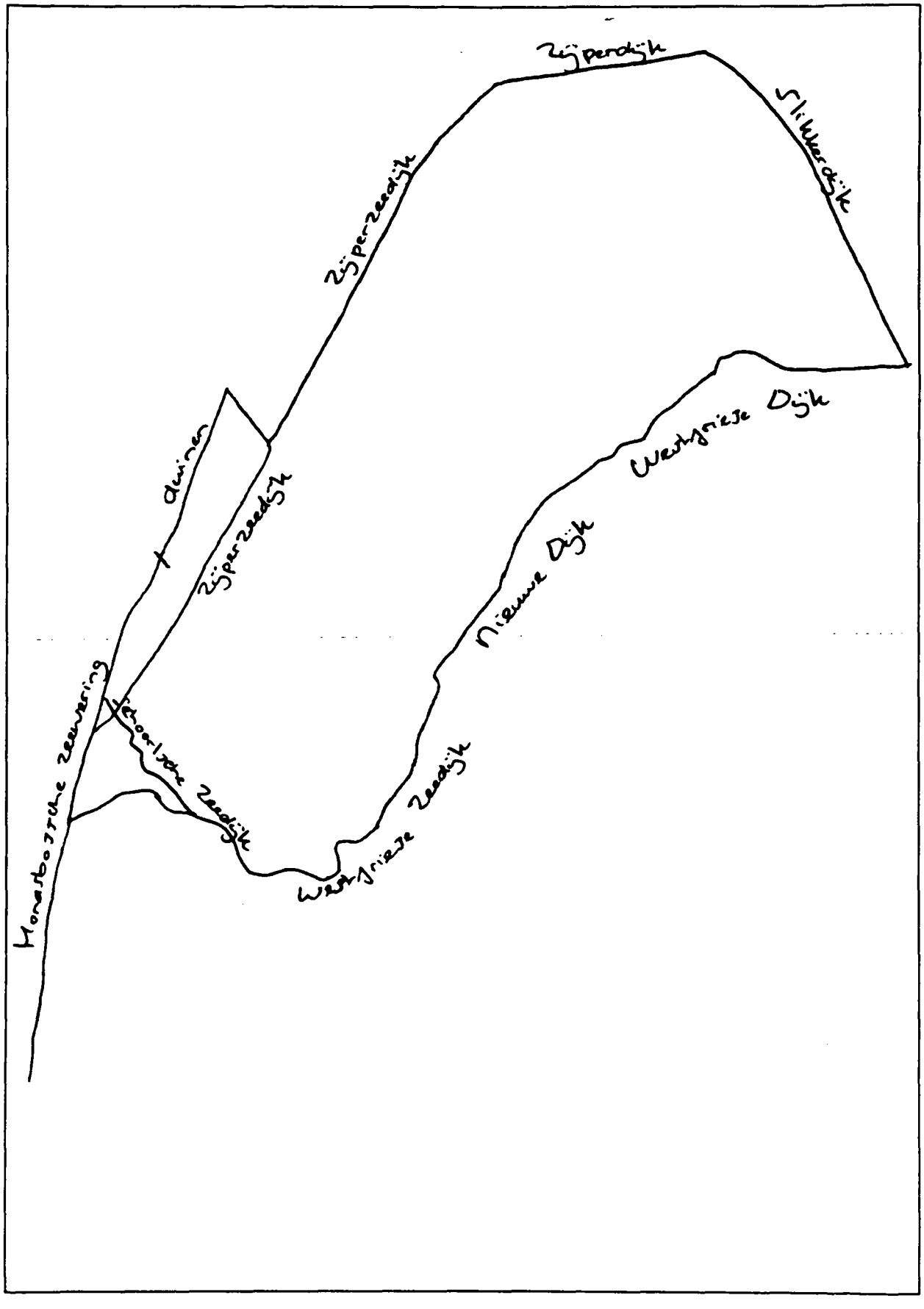

16. Spoorwegnet gemeente Zijpe 1850-1940

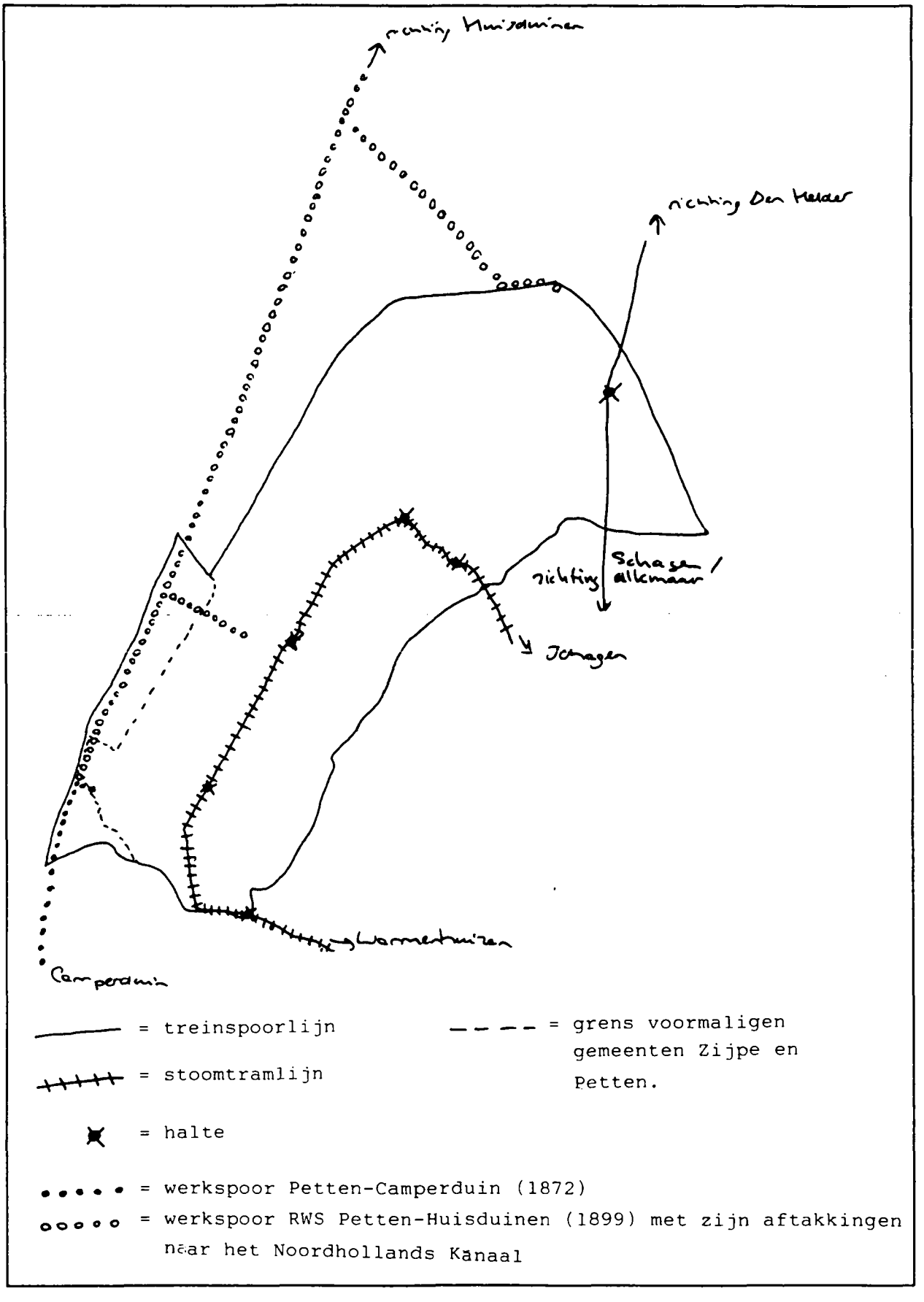

17. Kernen in de gemeente Zijpe rond 1858

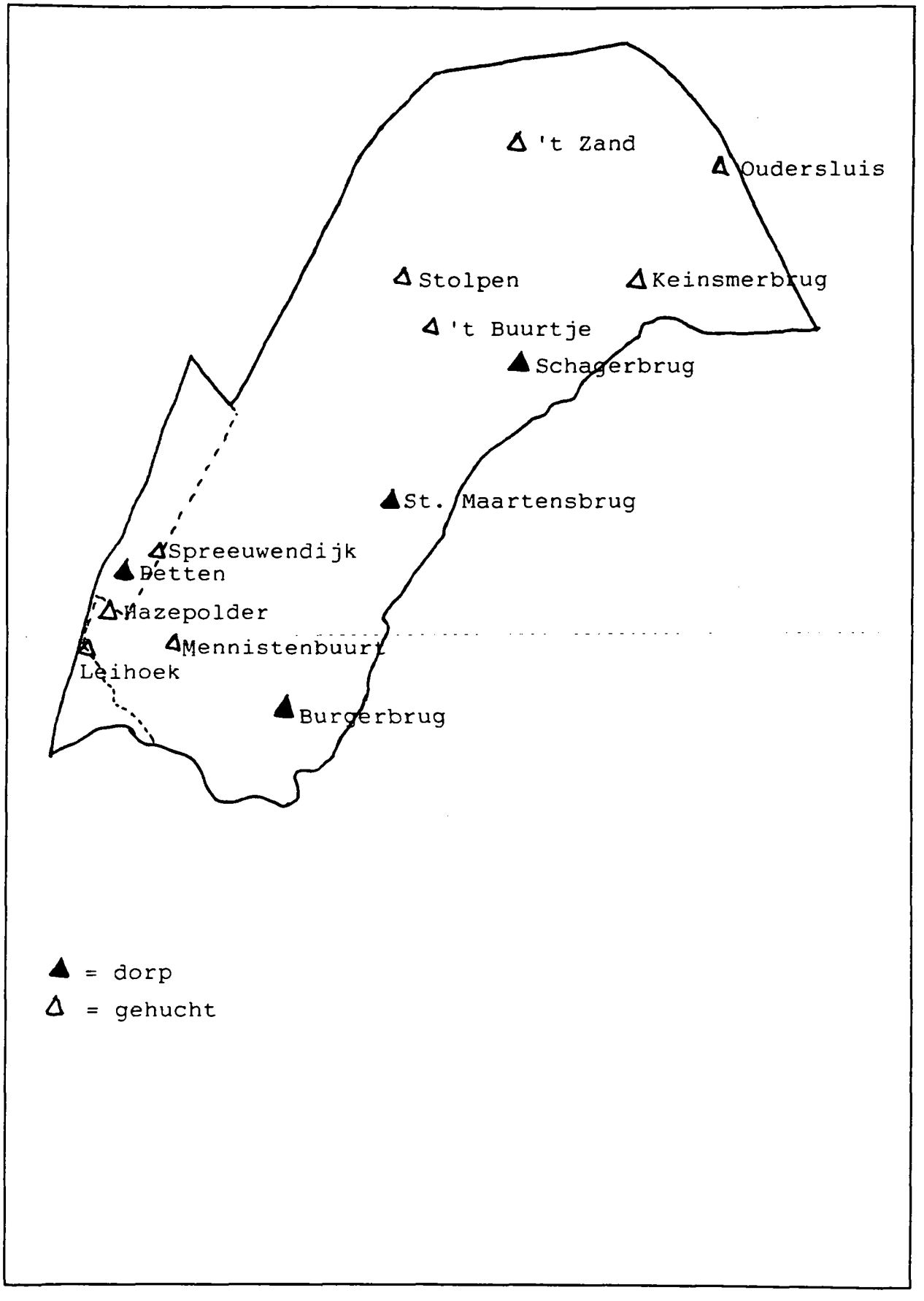

18. Kernen in de gemeente Zijpe rond 1907

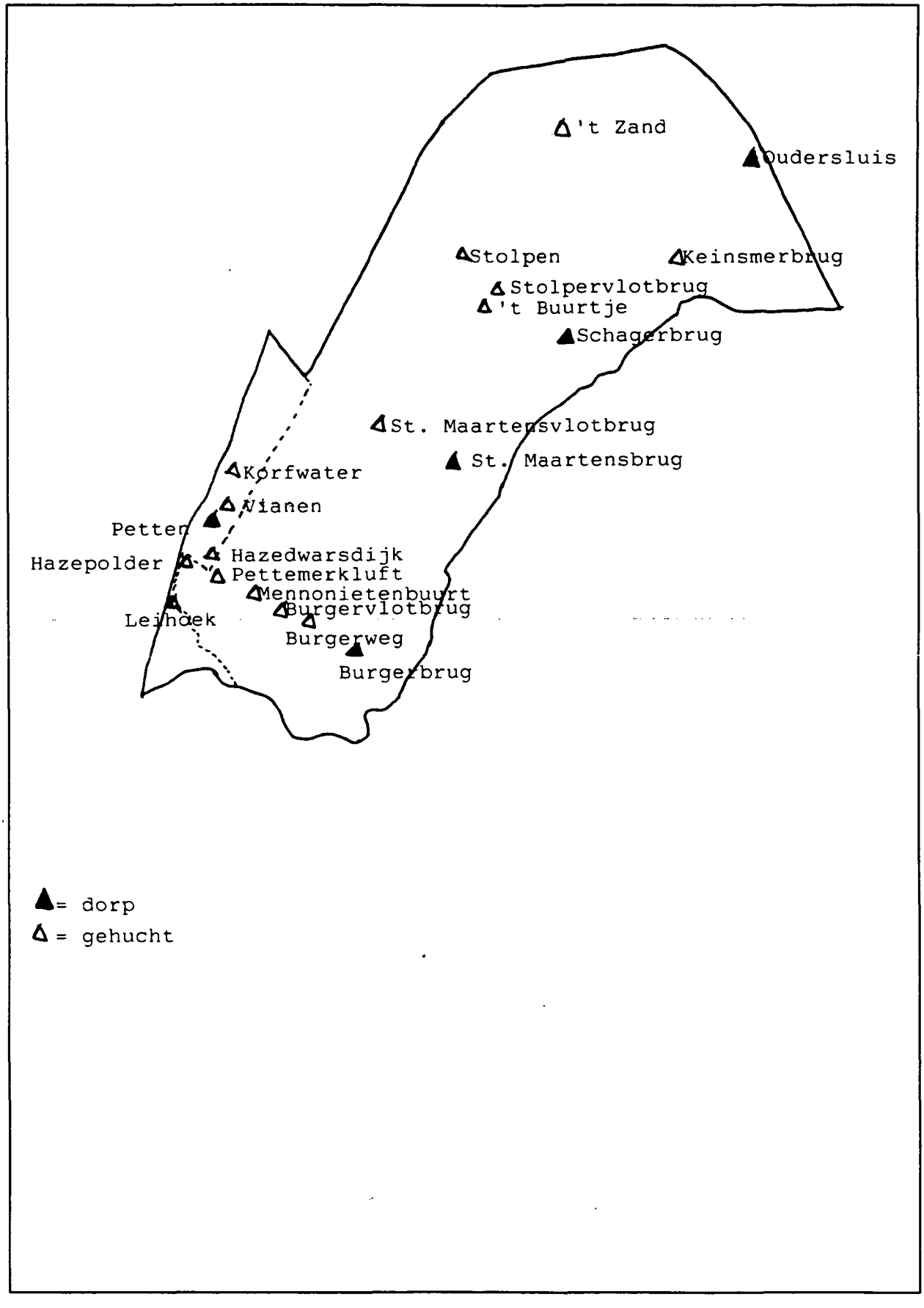

19. Kernen in de gemeente Zijpe rond 1946

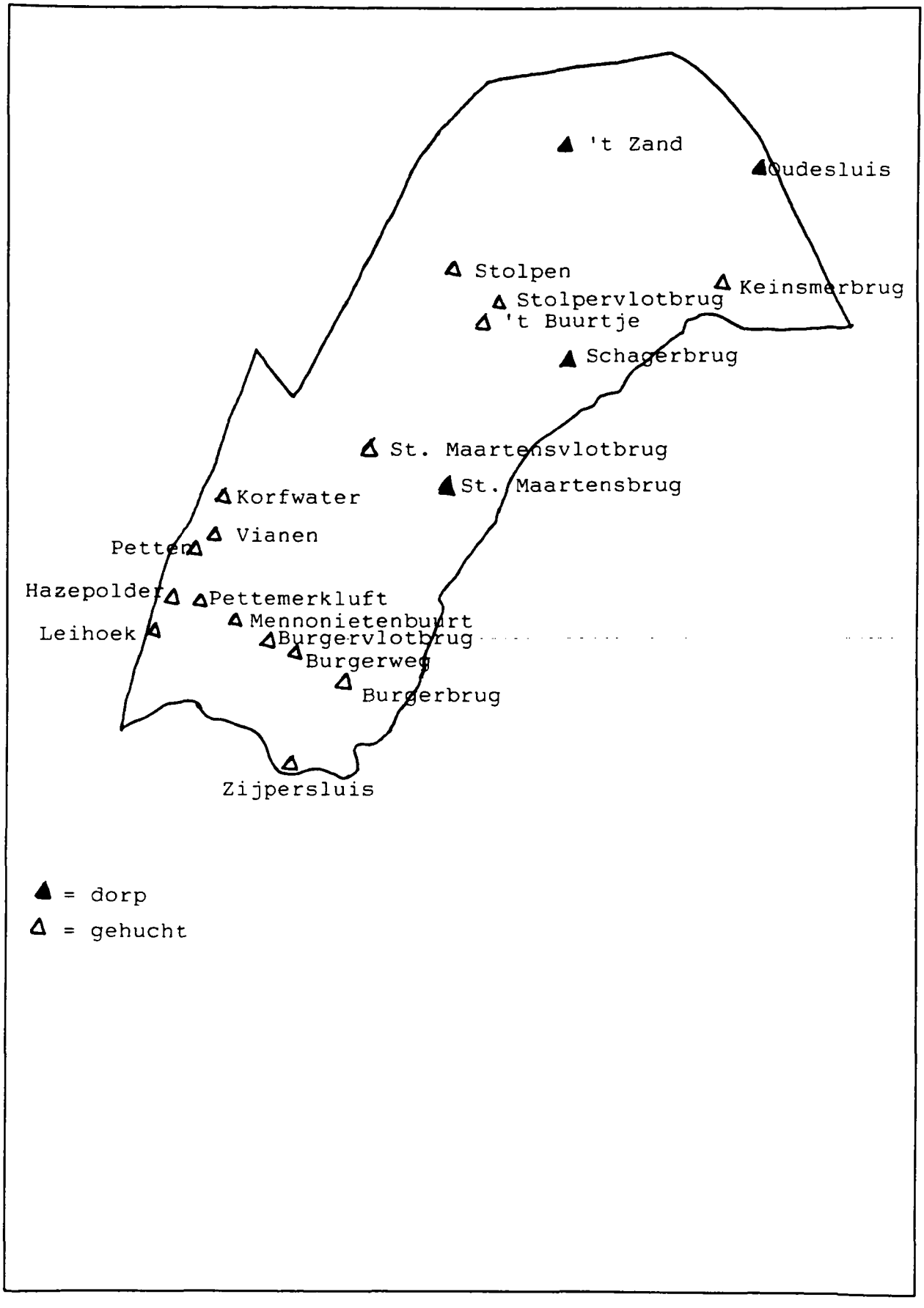

20. Kernen in de gemeente Zijpe anno 1988

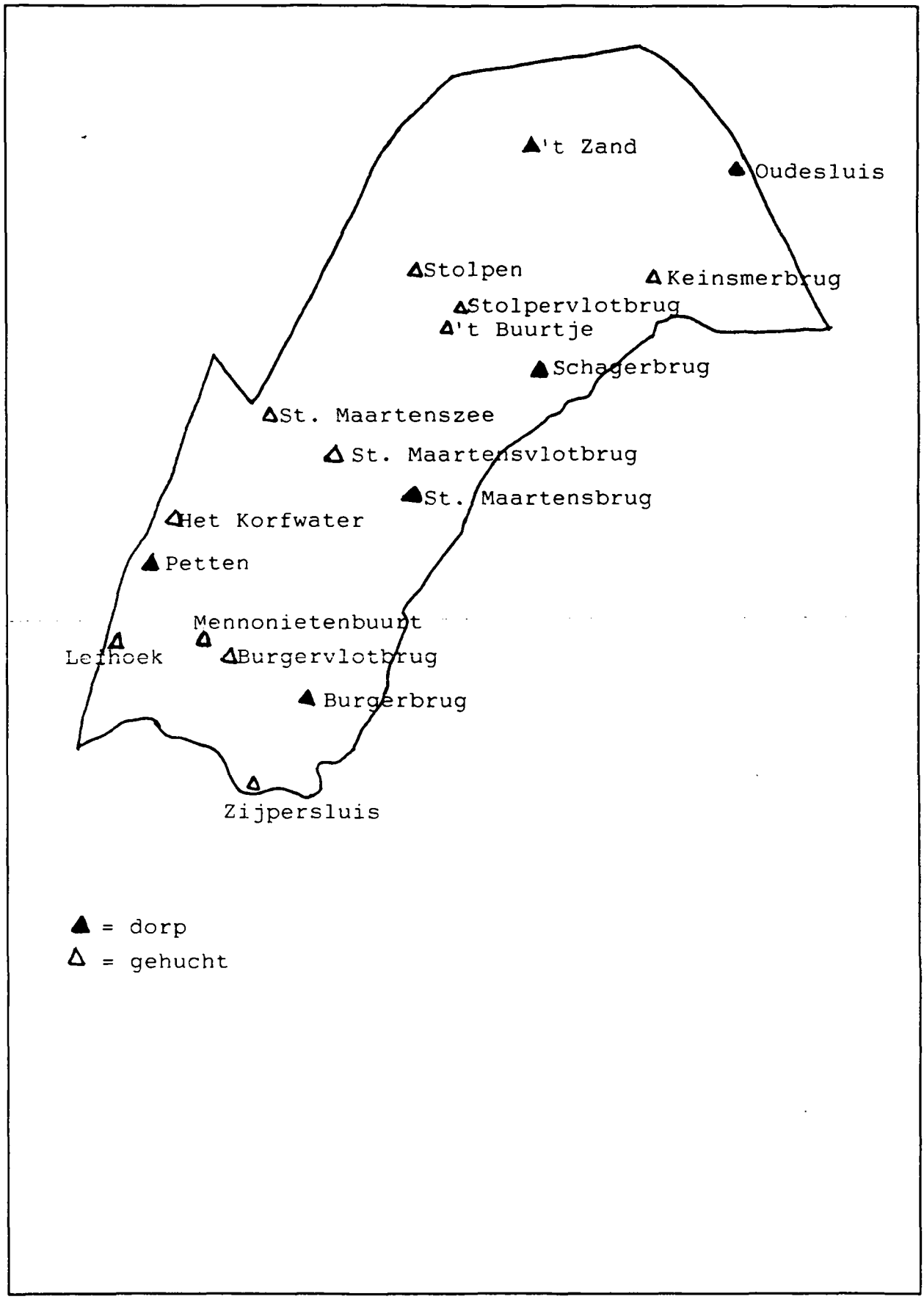

21. Plattegrond Schagerbrug

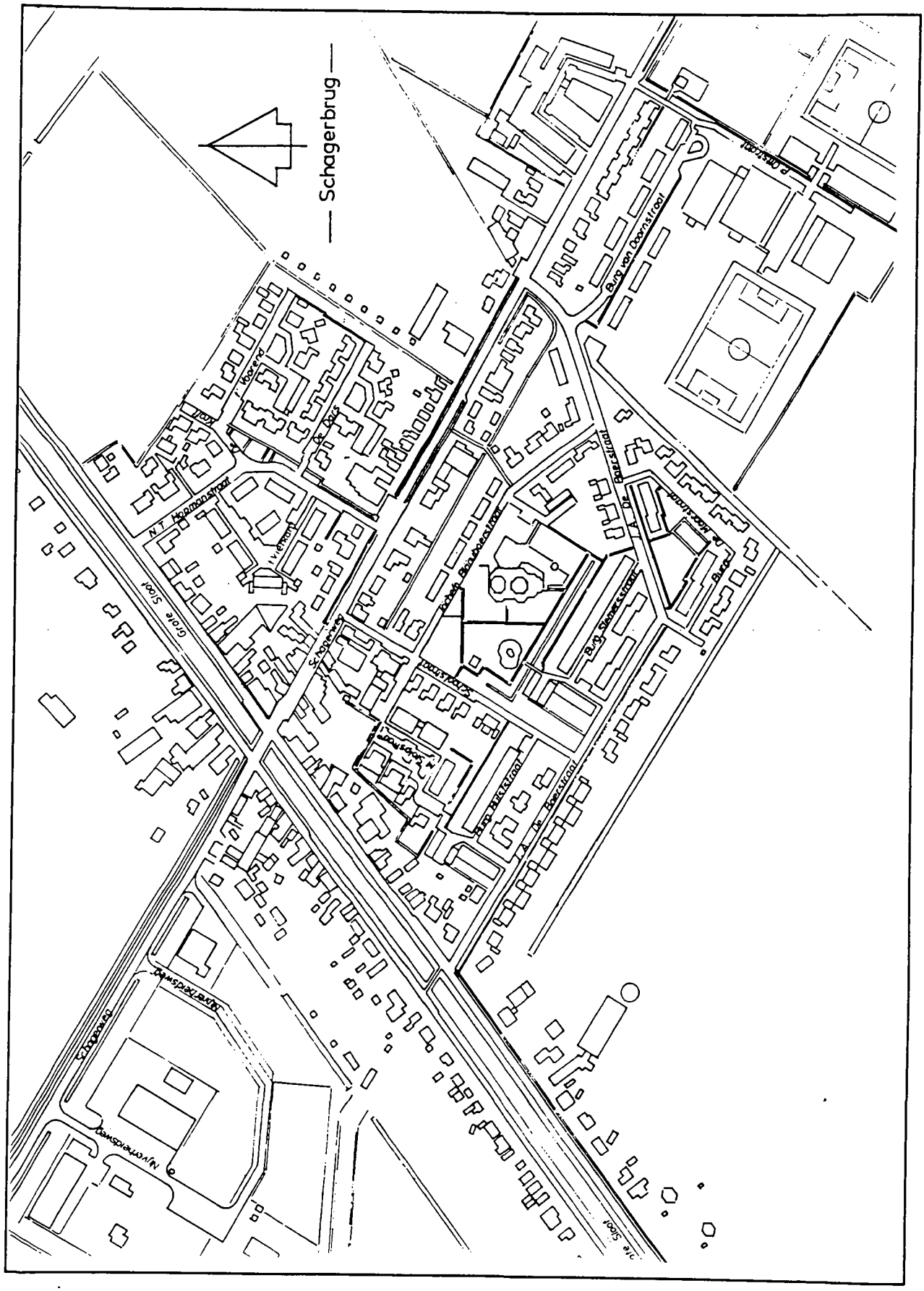

22. De ligging van het dorp Petten in het verleden

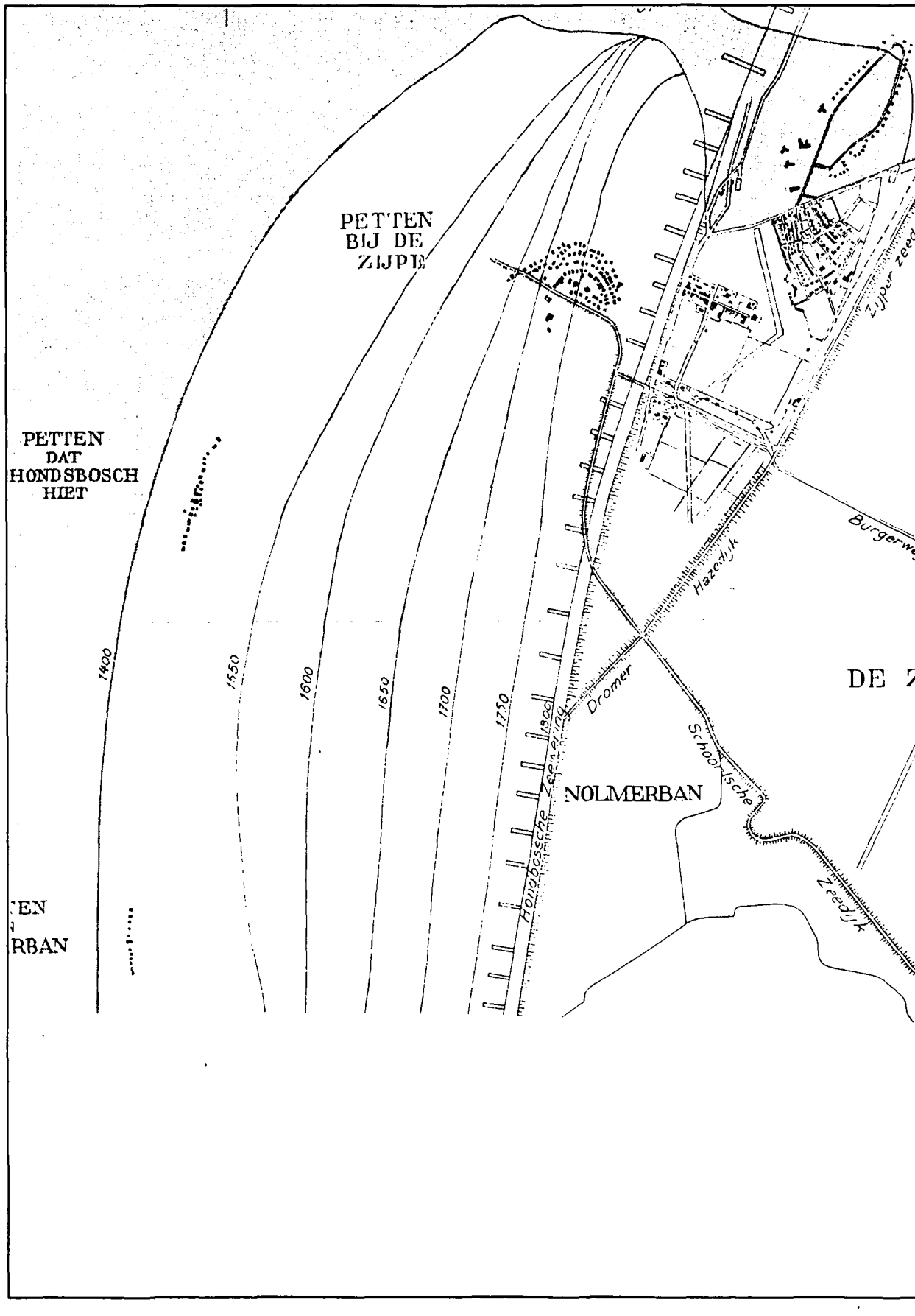

23. Plattegrond Petten

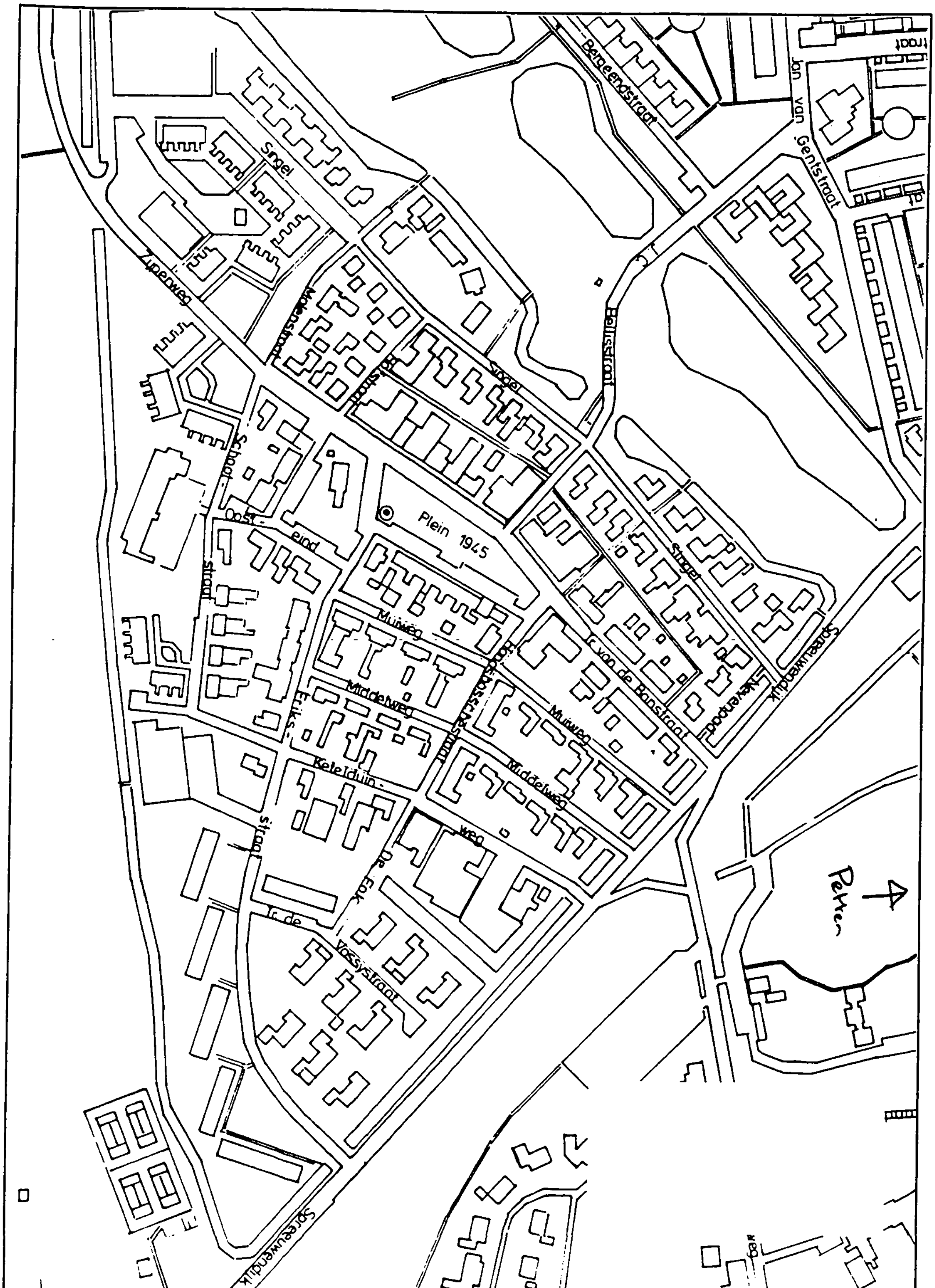

24. Plattegrond 't Zand

25. Plattegrond Oudesluis

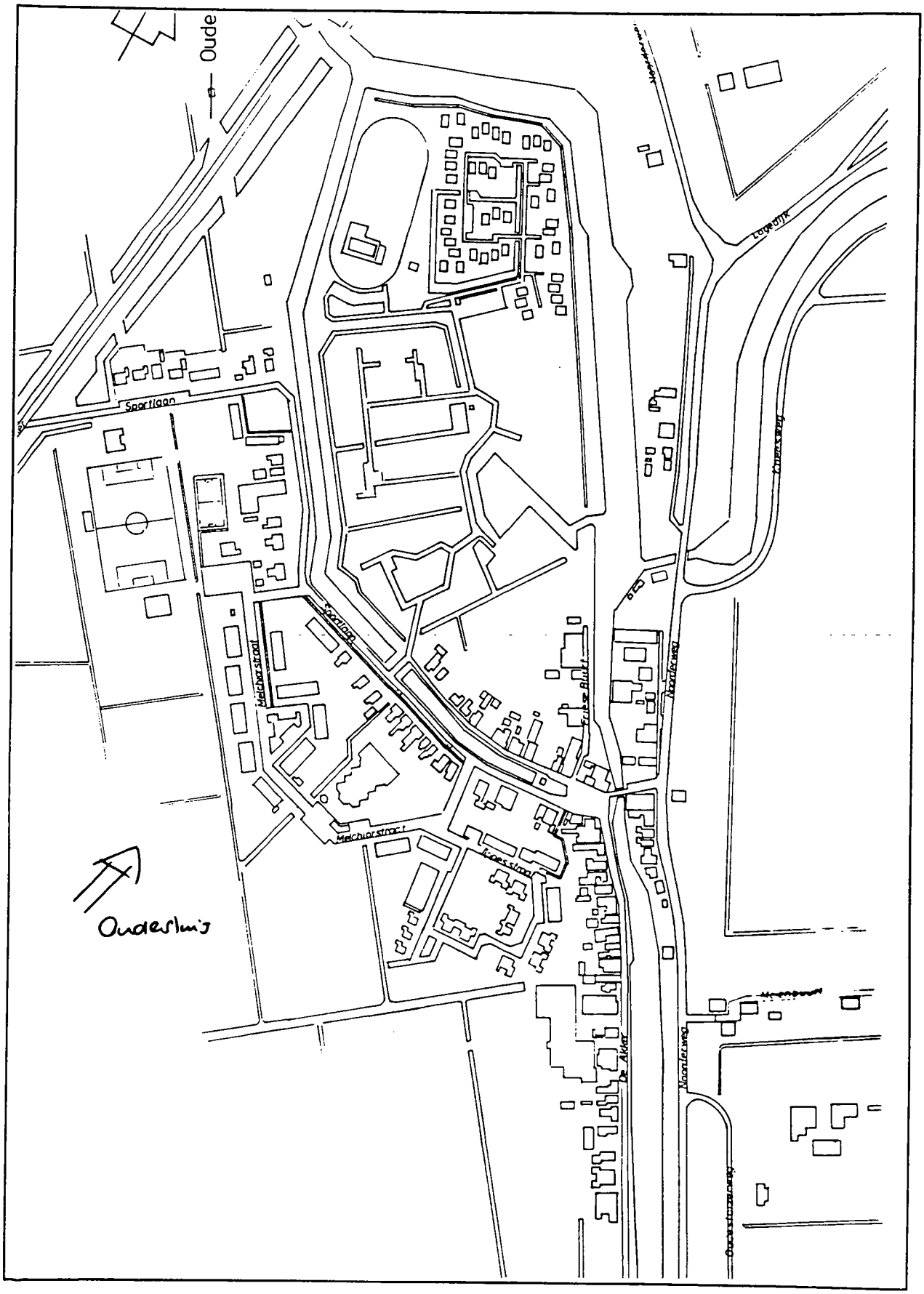

26. Plattegrond Sint Maartensbrug

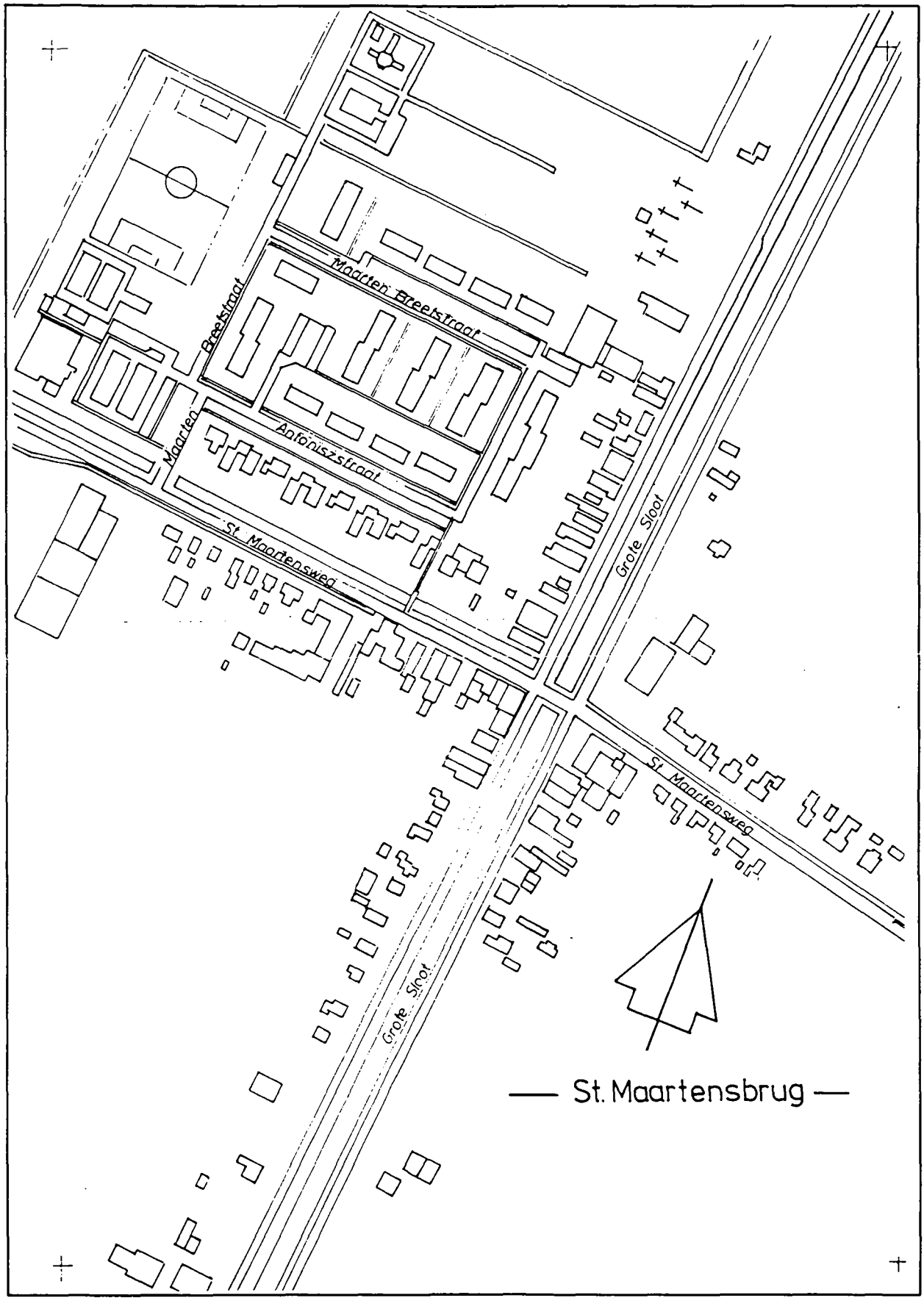

27. Plattegrond Burgerbrug

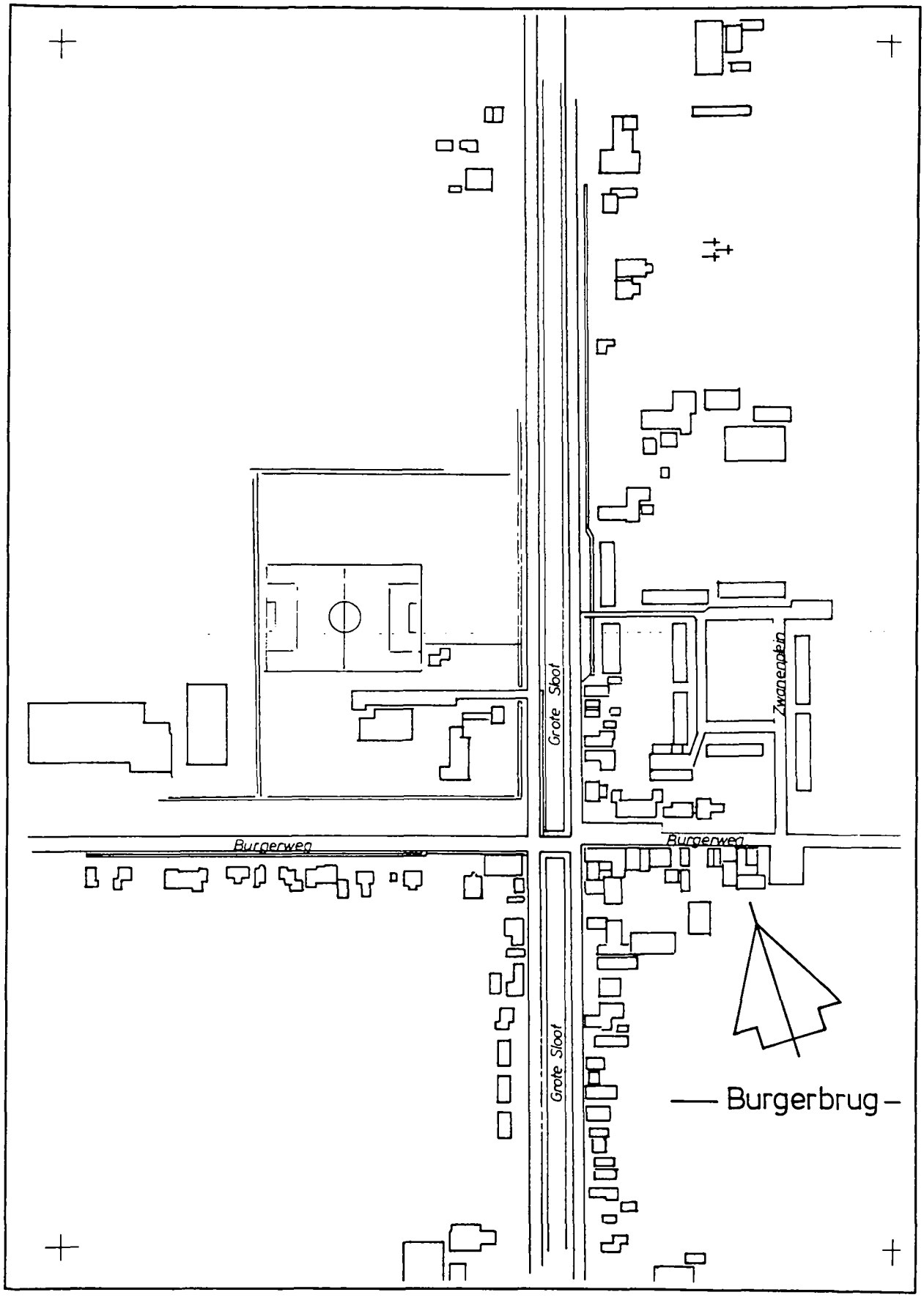

Register

Zijpe/Burgerbrug

046	Belkmerweg bij nr. 9	Schuur	253
080	Belkmerweg 21	Boerderij	664
047	Belkmerweg 23	Landarbeidershuisje	254
110	Burgerweg 48;50	Woonhuizen	3117
073	Burgerweg 60	Boerderij	464
081	Burgerweg 62a	Ned. Herv. Kerk	665
066	Burgerweg 79	Electrisch gemaal	272
001	Grote Sloot ong.	Poldermolen	207
013	Grote Sloot 4	Boerderij	219
111	Grote Sloot 6	Boerderij	3118
082	Grote Sloot 8	Landarbeidershuisje	666
112	Grote Sloot 14	Boerderij	3119
113	Grote Sloot 20	Boerderij	3120
114	Grote Sloot 26	Boerderij	3121
115	Grote Sloot 87	Boerderij	3122
116	Grote Sloot 107	Boerderij	3123
074	Grote Sloot 114	R.K. kerk + pastorie	465
002	Grote Sloot 121	Transformatorhuisje	208
003	Grote Sloot 125	Boerderij	209
117	Grote Sloot 136	Boerderij	3124
118	Grote Sloot 142	Boerderij	3125
097	Grote Sloot 148	Landarbeidershuisje	681
037	Ruigeweg 1	Boerderij	243
083	Ruigeweg 5	Boerderij	667
098	Rijksweg 8	Woonhuis	682
057	Pettemerweg 1	Doopsgezinde vermaning	263

Zijpe/St. Maartensbrug

084	Grote Sloot 153 + 155	Molen + molenaarswoning	668
122	Grote Sloot 156	Landarbeiderswoning	3129
123	Grote Sloot 161	Boerderij	3130
004	Grote Sloot 173	Notabelenwoning	210
085	Grote Sloot 176	Timmermanswerkplaats	669
124	Grote Sloot 200	Woonhuis	3131
086	Grote Sloot 204	Landarbeidershuisje	670
005	Grote Sloot 209	Boerderij	211
014	Grote Sloot 214	Kapberg	220
125	Grote Sloot 220	Boerderij	3132
006	Grote Sloot 233	Begraafplaats N.H. kerk	212
007	Grote Sloot 239	Notabelen woning	213
126	Grote Sloot 259	Woonhuis	3133
099	St. Maartensweg 68	Gemeenteschool	683
041	St. Maartensweg 85	Boerderij	247
087	St. Maartensweg 87 + 89	Woonhuizen	671
127	Ruigeweg 26	Boerderij	3134
038	Ruigeweg 74	Kapberg/schuur	244
072	Ruigeweg 82	Buiten W.C.	463

Zijpe/St. Maartensvlotbrug

048	Belkmerweg 51	Boerderij	255
088	Belkmerweg 55	Landarbeidershuisje	672
049	Belkmerweg 111	Boerderij	256
050	Belkmerweg 113	Boerderij	257
100	St. Maartensweg 5, 7	Kaasfabriek + woonhuis	684
100a	St. Maartensweg 5	Kaasfabriek	685
100b	St. Maartensweg 7	Woonhuis bij fabriek	686
040	St. Maartensweg 40	Boerderij	246
089	St. Maartensweg 44	Boerderij	673
128	Rijksweg 34, 35	Landarbeiderswoningen	3135
063	Rijksweg 40	Boerderij	269

Zijpe/Oudesluis

026	Grote Sloot 456	Boerderij	232
012	Grote Sloot 463	Boerderij	218
027	Grote Sloot 470	Boerderij	233
101	Grote Sloot 475	Boerderij	687
028	Grote Sloot 484	Boerderij	234
029	Grote Sloot 486	Boerderij	235
119	Grote Sloot 487	Boerderij	3126
120	Grote Sloot 492	Boerderij	3127
054	Keinsmerweg 107	Landarbeidershuisje	261
055	Korte Ruigeweg ong.	Poldermolen	262
090	Korte Ruigeweg 28	Boerderij	674
121	Korte Ruigeweg 33	Landarbeiderswoning	3128
056	Korte Ruigeweg 43	Boerderij	277
042	Noorderweg 1	Dijkwoning	248
043	Noorderweg 14	Kosterswoning/villa	249
044	Noorderweg bij 14	Hervormde kerk	250
102	Noorderweg 15	School	688
045	Noorderweg 18	Schut- en uitwateringssluis	251
045	Noorderweg 18	Sluiswachterswoning	252
065	Sportlaan 3a	Doopsgezinde kerk	271

Zijpe/Petten

104	Ir. van den Banstraat	Woonhuizen	689
075	Korfwaterweg 1	Kleuterhuis	533
077	Korfwaterweg 9	Zomerhuisje	638
078	Korfwaterweg 11	Zomerhuisje	639
079	Korfwaterweg 12	Zomerhuisje	640
067	Leiweg bij 1-2	Kapberg	273
058	Pettemerweg 2	Landarbeidershuisje	264
059	Pettemerweg bij 2	Electrisch gemaal	265
105	Singel 22, 24, 26, 28, 30	Bejaardenwoningen	690

Zijpe/Schagerbrug

051	Belkmerweg 157	Kapberg	258
060	J.A. de Boerstraat 9	Tramstation	266
103	Grote Sloot/S	Brug over kanaal	691
015	Grote Sloot 252	Weeshuis	221
016	Grote Sloot 254	Boerderij	222
017	Grote Sloot 256	Landarbeidershuisje	223
018	Grote Sloot 258	Boerderij	224

019	Grote Sloot 266	Landarbeidershuisje	225
129	Grote Sloot 269	Boerderij	3136
008	Grote Sloot 271	Boerderij	214
020	Grote Sloot 316	Notabelen woning	226
021	Grote Sloot 318	Woonhuis	227
130	Grote Sloot 325	Woonhuis	3137
131	Grote Sloot 327, 329	Woonhuizen	3183
022	Grote Sloot 336	Gemeentehuis	228
132	Grote Sloot 339	Woonhuis	3139
133	Grote Sloot 341	vml. winkelpand	3140
134	Grote Sloot 356	vml. winkelpand	3141
134	Grote Sloot 359	Boerderij	3142
076	Grote Sloot 367	Woonhuis	534
136	Grote Sloot 377	Woonhuis	3143
137	Grote Sloot 387	Boerderij	3144
023	Grote Sloot bij 396 + 398	Electr. gemaaltjes	229
024	Grote Sloot 400	Boerderij	230
025	Grote Sloot 404	Boerderij	231
138	Grote Sloot 410	Boerderij	3145
010	Grote Sloot 413	Boerderij	216
011	Grote Sloot 417	Molenaarswoning	217
139	Grote Sloot 418	Boerderij	3146
039	Ruigeweg 103	Boerderij	245
068	Schagerweg 30 a + b	Hotel + zaal voor polderbestuur	274
069	Schagerweg 40	Kerk	275
091	Schagerweg 43	Woonhuis	675
070	Schagerweg 49	Rentenierswoning	276
092	Schagerweg 52	Notabelen woning	676
052	Stolperweg bij 7-9	Graanmaalderij	259

Zijpe/'t Zand

140	Anna Paulownaweg 6	Boerderij	3147
093	Groteweg 18	Boerderij	677
094	Irenestraat 21	Boerderij	678
061	Kanaalkade ong.	Meerpaal	267
062	Kanaalkade 33	Woonhuis	268
096	Kanaalkade 49	Timmermansbedrijf	680
053	Keinsmerweg 3	Kerk	260
141	Keinsmerweg 86	Boerderij	3148
095	Keinsmerweg 88	Boerderij	679
030	Korte Belkmerweg 8	Boerderij	236
031	Korte Belkmerweg 12	Boerderij	237
032	Korte Belkmerweg 21	Boerderij	238
033	Korte Belkmerweg 29a	Landarbeidershuisje	239
142	Korte Belkmerweg 33	Boerderij	3149
034	Korte Bosweg 32	Boerderij	240
035	Korte Bosweg 41	Kapberg	241
036	Korte Bosweg 43	Boerderij	242
064	Rijksweg 103	Woonhuis	240

Colofon

Uitgave
Provinciaal Bestuur van Noord-Holland
Dreef 1, 2012 HR Haarlem
telefoon 023 - 14 31 43

Samenstelling
drs. N.C. van Goor
Bureau Cultuur
Dienst Welzijn, Economie en Bestuur

Vormgeving, zetwerk en drukwerk
Bureau Grafische Produktie
Centrale Bestuursdienst

Oplage
200 exemplaren

Haarlem, mei 1992

Zijpe